

Franckesche Stiftungen zu Halle

Considerationes Modestae & pacificae Controversiarum De Justificatione, Purgatorio, Invocatione Sanctorum, Christi mediatore, & Euchariastia

Forbes, William

Helmstadii, A. MDCCIV.

VD18 11391456

Pars altera in qua De Angelorum & Sanctorum Invocatione agitur.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219598

possint, sed nihil certi. Det Dominus pro immensa sua gratia, ut ad sobrietatem sapiant omnes christianae pietatis cultores, praesertim in iis, quae non sunt clare in scripturis revelata, nec curiosas & inutiles consecretur aut scrutentur quaestiones. Atque haec de angelorum & sanctorum intercessione sufficiant.

Pag. 289.

Pars altera.

in qua

De Angelorum & Sanctorum

Invocatione

agitur.

CAP. I.

In quo angelorum & sanctorum invocationem, variis ipsorum Romanensium testimoniis, non esse simpliciter necessariam, ostenditur.

Videri

Videri possent Patres concilii tridentini necessitatem invocandi sanctos astruere, quando sess. 25. * c. 2. decernunt, *impie illos sentire, qui negant, sanctos invocandos esse*; verba enim haec postrema, ambiguum, ut constat, habent sensum. Sed quum ibidem statuunt tantum, *bonum & utile esse suppliciter illos invocare*, nos iudicium charitatis secuti, hanc invocationem illis non simpliciter necessariam visam esse existimamus.

Bellarminus etiam, cum titulum hunc praefixisset cap. 19. lib. 1. de Sanctorum beatit. *Sanctos esse invocandos*, & quamvis aperte etiam necessitatem istiusmodi invocationis asserere videri possit cap. 25. ejusdem libri, cum ad communem Protestantium argumentum, (Pag. 290.) quod invocatio sanctorum nullum habeat scripturae mandatum, respondet, *nullum certe mandatum requiri, quando ipsa nos impellit necessitas*, hanc tamen solum thesin subjungere contentus fuit cap. 19. *Sancti sive angeli, sive homines, pie atque utiliter a viventibus invocantur*. Et cap. 10. respondens ad locum Ambrosii, sive alicujus alterius potius in 1. ad Rom. sic inquit: *Quod in fine addit, ad Deum promerendum non esse opus suffragatore, intelligitur ex parte Dei: tamen ex parte nostri opus esse suffragatoribus, vel saltem id esse utilissimum, idem Ambrosius clari-*

Ee 4.

* Cap. 2.] Vel potius decreto de Invocatione & veneratione & reliquiis Sanctorum, pag. 507. edit. colou. A, 1672.

risime docet. Jo. Faber, episc. viennensis, contra Oecolampad. de Intercessione Sanctorum, pag. 169. scribit: *Contendit Oecolampadius, in meis scriptis me praecepisse, ut sancti invocentur. Quod ego in me confictum assero, & qui legent accuratius, ita esse comperient: non enim praecepi, sed nos hoc posse facere affirmavi: nec enim me latet, quot Moysi tabula praecepta complectatur.* Suarez in Defensione fidei catholicae adversus anglicanae sectae errores, lib. 2. cap. 9. *In hoc puncto (de invocatione sanctorum loquitur) necessarium est, opus a fide, & usum a iudicio discernere. Nam licet alicui satis fortasse possit esse ad salutem, Deum per J. Christum invocare, etiamsi sanctos non invocet; non tamen sola per Christum invocatio satis erit ad salutem, si de sanctorum invocatione male sentiat vel iudicet, quia per hoc iudicium pertinax haereticus constituitur. Deinde, quamvis homini de fide invocationis sanctorum recte sentienti, usus talis invocationis possit non esse impositus sub praecepti necessitate, & ideo satis illi esse possit, Deum per Christum invocare: multis vero, quibus necessitas invocandi sanctos ex officio & debito ac praecepto incumbit, non satis est, Deum per Christum invocare, nisi sanctos invocando obligationi suae ac praecepto sibi imposito satisfaciant, &c.* Nicol. Serarius de Litanis lib. 2. quaest. 25. *An catholico cuilibet necessarium sit, sanctos invocare? Audire, inquit, licet tam catholicos quam haereticos, qui hoc interdum sciscitentur, & iis breviter & clare, isto fere modo respondendum. I. Catholico*
neces.

neces.
 consi
 quia
 & p
 cat
 in l
 pree
 tiat
 qua
 qui
 lit
 vel
 bet
 aga
 aut
 san
 pree
 qui
 per
 tur
 om

Re
 id
 tat
 &
 inv
 da
 sis
 io
 ter

necessarium est credere, rectam & christianae pietati consentaneam esse sanctorum invocationem; partim quia tota illa docet catholica Ecclesia, partim quia & facit. Pag. 291.) 2. Cum publicis interest catholicus quispiam precibus, sive in liturgia, sive in litania, sive in similibus aliis, & cum publicas precari preces debet, verbi causa, si ordini sacro initiatus sit, beneficium habeat ecclesiasticum, vel alia quacunque de causa, tenetur is sanctos invocare, quia vel suam precibus publicis, si quidem earum velit esse particeps, mentem ac voluntatem conjungere, vel eas etiam totas ac integras probare ac orare debet. 3. Cum privatim orat quis, sive domi hoc agat, sive in templo, ut publicanus ille Luc. 18. 13. aut alibi, nulli ulla catholico lex aut necessitas, ut sanctos invocet; sed solum, nullo sanctorum adhibito precatore, affari & invocare Deum potest. 4. Si quis omnibus necessario invocandos sanctos pertinaciter doceret, non aliter haereseos damnaretur, quam qui res aliqui bonas, sed adiaphoras, omnibus ad salutem necessarias contenderet.

Cardin. Perronius in ep. ad seren. M. Brit. Regem, Jacobum VI. distinguit in hac re atque id genus aliis, inter necessitatem actionis & necessitatem approbationis. Vide resp. Casaub. pag. 30. & Liturgiam ecclesiae anglicanae improbat, quia invocationem sanctorum, qui in caelis sunt, damnat. p. 46. Immo episcopus wintoniensis, vir gravissimus, in sua Responsione ad cap. 10. lib. 5. Replicationis cardinalis Perronii, inter opuscula posthuma pag. 57. refert, saepe si-

bi a Cl. If. Casaubono narratum, quod sibi cum cardinale de invocatione sanctorum dissertanti, cardinalis libere fassus fuerit, *nunquam tota sua vita se quengquam sanctorum orasse, nisi cum forte procesionem sequi contingeret; tunc quidem cum clericis cantasse, ora pro nobis, sed non alias.* Georg. Cassander in Consult. art. 21. pag. 986. *Hæc, quæ de interpellatione sanctorum dicuntur, non eo pertinent, ut simpliciter horum interpellatio ad salutem necessaria putetur; (notum est enim illud Chrysostomi Homil. de Profectu evangel. Caeterum non opus tibi patronis apud Deum, sed, licet solus sis, patronoque careas, omnino tamen voti compos eris) sed ut ne temere universam Christi Ecclesiam damnemus, quia huiusmodi interpellatione tam regnantium, quam peregrinantium sanctorum utilem esse Ecclesia judicavit: item, ut nec superbe huiusmodi sanctorum preces rejiciamus & assernemur.* Pag. 292.) Pontificius ille anglus anonymus F. T. qui contra responsionem episcopi eliensis, ad cardin. Bellarmini Apologiam anglice scripsit, c. 7. n. 29. fatetur, *sanctorum invocationem ad salutem non esse necessariam.* Videatur episcopi Defensio per Collinum pag. 276.

Bonum est, quandoque rogare sanctos, inquit Jo. Barnesius in suo Catholico-romano pacifico, sect. 10. de Intercessione Sanctorum, ut Deum orent pro nobis ex affectu humanitatis, quo ipsi in nos feruntur. Non igitur simpliciter necessarium est. Archiep. spalat. in Ostensione errorum Fr. Suarezii cap. 2, n. 20. *Invocationem Sanctorum*

eorum non esse ad salutem necessariam (quod lubens lego & amplector) concedit Suarez, & sufficere, si fideles ad Christum solum mediatorem confugiant. An vero articulus fidei sit, licite & utiliter posse sanctos invocari, ita ut haeresis sit id negare, disputo lib. 7 suo loco, & ostendo, hunc nullo modo posse esse articulum fidei: sed si sermo sit de invocatione religiosa, esse ethnicismum, Dei proprium honorem in creaturam transferentem. Si vero invocatio sit pure humana, eam esse tolerabilem, sed periculosam. Haec ille.

CAPUT II.

In quo eorum invocationem religiosam, aut orationem ad eos proprie loquendo, illicitam esse demonstratur.

INvocationem angelorum & sanctorum plurimi Romanenses actum esse religionis, seu religiosi cultus, vel duliae religiosae, & orationem ad eos religiosam esse, affirmare haud verentur. Bellarm. lib. 1. de Sanct. beatit. c. 12. *eximium adorationis genus appellat.* (Pag. 293.) Sanctos non solum honoramus eo cultu, (inquit Jo. Azor. Inst. moral. lib. 9. cap. 10.) quo viros virtute, sapientia, potentia aut qualibet alia dignitate praestantes, sed etiam divino cultu & honore, qui est religionis actus. Nam ille cultus, qui viris primariis deferitur, non est religionis, sed alterius longe

longe

longe inferioris virtutis, quae observantia vocatur, actus & officium. Sed divinos cultum & honores Sanctis non damus propter ipsos; sed propter Deum, qui eos sanctos efficit. Nicol. Serarius de Litaniis lib. 2. quae est. 27. hac ipsa de re verba faciens: *Quid, inquit, si & una religionis virtus sit, quae lauriam dulciamque contineat? Certe plurimis atque sapientissimis ea est opinio.*

Ad orationem tamen religiosam, quocunque insigniatur nomine, sive laetiae, sive dulciae, soli Deo deberi, pariter & omnes illius actus atque officia, clarissime docent tam scripturae quam Patres, quemadmodum Protestantes copiose demonstrarunt. Et scripturae quidem cum alibi, tum Psal. 50. 15. & Psal. 65. 3. Rom. 10. 14. Ad locum hunc Rom. 10. Bellarminus lib. saepe citato cap. 20. card. Perron. Replicat. lib. 5. cap. 20. pag. 149. aliique etiam Romanenses absurdissime respondent, non posse quengquam sanctos invocare, ut sanctos & amicos Dei, qui suo modo in eos non credit, id est, non credit esse sanctos, nec in eis sperat, ut in patronis, nec eos, ut tales, diligit: allato ad hoc probandum illo ad Philem, vers. 5. *Audiens tuam charitatem & fidem, quam habes in dominum Jesum, & in omnes sanctos.* Nova certe est haec theologia, & veteribus plane incognita, qui credendum in Deum semper dixere, nec in quengquam praeterea, * *hoc sensu.* Gregorius nazianz. orat. 37. Ruffinus in Symbolum inter ope-

* *Hoc sensu.*] Vide Bellarmini expositionem lib. 1. de Beatitud. sancti. c. 20. & auctoris nostri pag. 289.

opera Cypriani, August. sive quis est alius tom.
10. operum Augustini, serm. 131. *Sciendum est,*
quod ecclesiam credere, non tamen in ecclesiam
credere debeamus: quia ecclesia non est Deus, sed do-
mus Dei est. (Pag. 294.) *Credere in aliquem,* inquit
Elius in locum ad Philem. citatum, *ecclesiastica*
phrasi e scripturis desumpta, professio divinitatis est.
Vnde & Christus, quando dixit Joh. 14. 1. Creditis in
Deum: & in me credite, Deum se esse signifi-
cat. *Quamquam Hieronymus super locum sine scrupu-*
pulo concedit, adeoque affirmat, etiam in sanctos cre-
dendum esse: sed hoc sensu, quia qui credit in Deum,
consequenter omnia credit, quae de sanctis Deo autore
tradita sunt in scripturis. *Quin & apud veteres hic*
sermo legitur, credere in sanctam ecclesiam. Sed
nota, lector, haud alio sensu, quam quo dicunt
alii fere omnes, *credo sanctam ecclesiam.* Sed no-
bis, inquit porro Elius, *admodum probatur The-*
odoreti distinctio, qua singula reddantur singulis, ita
quidem, ut fides ad dominum Christum refera-
tur, charitas ad omnes sanctos. Sicut Coloss. 1. 4.
legitur: Audientes fidem vestram in C. J. & di-
lectionem, quam habetis in sanctos omnes, i. e.
christianos egenos & afflictos. Alias ineptas, quae
a Romanensibus adhibentur ad hunc & consi-
miles locos responsiones silentio praetereo.
Legantur Protestantium hac de re disputatio-
nes.

Patres orationem semper definiunt per relati-
onem directam & expressam ad Deum, & ad nul-
lum alium. Videantur quinque illae orationis
defi-

definitiones, quas Bellarm. lib. 1. de Bonis operibus in particulari, qui est de oratione, cap. 1. ex patribus, Basilio, Gregorio nysseno, Chrysostomo, & Johanne damasc. collegit. Innume-
ris Patrum testimoniis probari posset, Deum solum oratione sive invocatione religiosa colendum & adorandum esse. Sed quia luculentissime id ab aliis demonstratum est, nos hoc labore superfedebimus. Videantur tamen hi Patres: Tertull. de oratione cap. 1. & cap. 9. & Apologet. cap. 30. Irenaeus lib. 1. cap. 23. & cap. 35. lib. 2. 17. Orig. contra Celsum lib. 5. & 8. Athanas. orat. 4. contra Arrianos: *Nunquam quispiam precaretur aliquid accipere a Patre & angelis, aut ullis rebus creatis.* Ambros. de obitu Theodosii: *Sed tamen, tu solus, Domine, invocandus es, tu rogandus, ut eum in filiis repraesentes.* de Interpellatione lib. 3. cap. 12. Chrysost. hom. 6. & 9. in ep. ad Celsos. & hom. in 1. Cor. 1. 2. Basil. in psal. 5. 3. *Oratio siquidem non ad hominem, sed ad Deum solum dirigitur.* S. Ephrem tom. 1. qui germanus est illius foetus, Deum sic affatur: *Elécha, vvesavvecha lam eilab,* (ut habent verba in libello Moronitarum Romae impr. 1584. lingua quidem arabica, sed characteribus syriacis) id est, *Ad te, & non nisi ad te, facio orationem.* Augustin. tract. 23. in evang. Joannis: *Haec est religio christiana, ut non colatur, nisi unus Deus, quia non facit animam beatam, nisi unus Deus.* & lib. 22. contra Faustum: Pag. 295) *Colimus martyres cultu dilectionis & societatis, quo & in hac*

hac vita coluntur homines sancti. & de Vera relig. cap. 55. Honorandi sunt propter imitationem, non adorandi propter religionem; charitate, non servitute honoramus eos. Hieron. epist. ad Riparium advers. Vigilant. Chrysost. libris 2. de orando Deo Concil. Laodic. can. 35. Non oportet christianos ecclesiam Dei relinquere, & abire, & ἁγέλῃς ὀνομάζειν atque angelos nominare, (pro angelis admodum inepte & absurde quidam Romanenses vel in textu legunt, vel ad marginem annotant, angelos forte legendum, aut legi posse, ut Caranza, Joverius, Crabbe, Surius, Binius, Henricus Canisius, & alii) & congregationes facere, quae omnia interdicta sunt. Si quis igitur inventus fuerit τέτυτη τῇ κεχυμμένη ἰδωλατρείᾳ ἡολάζων huic occultae idololatriae serviens, sit anathema, quia dereliquit D. N. J. C. filium Dei, & se idololatriae tradidit. Theodoret. in Coloss. 2. Qui legem defendebant, eos etiam ad angelos colendos inducebant, dicentes, fuisse legem per eos datam. Mansit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia. Quocirca Synodus quoque, quae convenit Laodiceae, quae est Phrygiae metropolis, lege prohibuit, ne precarentur angelos. Et in hodiernum usque diem licet videre apud illos, & eorum finitimos, oratoria sancti Michaelis. Illi ergo hoc consulebant utique humilitate utentes, & dicentes, universorum Deum nec cerni nec comprehendere, nec ad eum posse perveniri, & oportere se per angelos divinam sibi benevolentiam conciliare. Hoc autem

autem

autem dixit in humilitate & cultu angelorum. Et in cap. 3. Coloss. *Quoniam enim illi angelos jubebant adorare, ipse contrarium praecipit, ut & dicta & facta exornent recordatione Christi Domini.* (Pag. 296.) Et Deo, inquit, & patri gratiarum actionem emittite per ipsum, non per angelos. Hanc etiam legem sequens laodicens Synodus, & volens veteri illi morbo mederi, lege cavit, ne precarentur angelos, & ne relinquerent D. N. J. C. Ad haec loca Concilii laod. & Theodoreti Bellarminus, Perronius aliique Romanenses multa respondere solent, quae ab aliis abunde confutata sunt, Sed hoc imprimis, quod haeretici illi, de quibus Paulus ad Coloss. Synodus laodicens, & Theodoretus loquuntur, docuerint, *neminem posse per Christum ad Deum accedere, sed per angelos, illosque idcirco excluso Christo religiose colendos esse.* Et citant Chrysost. hom. 7. in Coloss. sed nec Synodus, nec Theodoretus illis haereticis tribuit, quod disertis & expressis verbis Christum mediatorem excluderint aut rejecerint, sed cultum illum religiosum, quo precum sacrificiis (quando enim angelis, ut diis, proprie sacrificandum esse, docuisse illos, Bellarminus & Perronius affirmant, ineptiunt) angelos colendos esse docuerunt, pro Christi exclusione sive derelictione habent, immo, ut occultum quoddam idololatriae genus, damnant. Chrysost. autem eo loco, quem citant, affirmat, ideo dixisse haeticos illos, Non oportere per Christum accedere, sed per angelos, *ἐκείνο γὰρ μέζον ἐστίν, ἢ καὶ ἡμᾶς,*

h
ve
en
ce
ve
ne
Pa
ut
au
ap
re
qv
ad
po
lis
8. p
qv
lia
fen
exl
pra
cec
tum
reli
tia
ait
Rel
qua
The
ca c

huas, prae humilitate id dixisse, fortasse non vera, sed in speciem tamen apparente: *maius enim id esse, quam ut nobis conveniat*, recta scilicet adire Christum, & sine angelorum inter-ventu; *indignum id esse maiestate & amplitudine unigeniti*, quod per ipsum adduceremur ad Patrem; *humanae tenuitati commodius esse*, ut angeli nostrae adductioni inserviant. Inde autem factum, ut per totum caput illud, sursum apostolus & deorsum, quae de Christo, versaret, sanguinem crucis, passionem, dilectionem, quo vitiosam illam humilitatem excuteret, & ad Christum *ἀπό τῶν* vel sine angelis perveniri posse, indicaret: ut recte respondet episc. elien-sis in resp. ad card. Bellarmini Apologiam cap. 8. p. 180. 181.

Immo quidam etiam ex Romanensibus ipsis, qui de invocatione sanctorum, praesentis Ecclesiae romanae doctrinam & praxin acerrime defendunt, adorationem & cultum, qui sanctis exhibetur, cuius illorum invocationem partem praecipuam constituunt, vi veritatis coacti concedunt, *non esse opus religionis*, ut quae circa cultum solius Dei versetur, sed peculiaris virtutis a religione distinctae, nempe *singularis observantiae*. (Pag. 297.) D. Thomas 2. 2. qv. 81. art. 1. ait: *Religio importat ordinem ad Deum*. & art. 8. *Religio est virtus, exhibens Deo famulatum in iis, quae specialiter pertinent ad Deum*. Valq. in 3. D. Thomae tom. 1. disp. 98. cap. 1. *Cum religio circa cultum Dei solum versetur, cultus & honor, qui*
Ff
proxi-

proxime sanctis deferitur, ad ipsum non poterit referri; alioquin, si esset actus religionis, latria quoque diceretur. Latria enim & religio idem sunt. Suarez. de Orat. lib. 2. cap. 10. n. 8. docet, orationem, quam ad sanctos fundimus, non esse actum a virtute religionis elicited, per se loquendo. sed a virtute duliae, quam esse distinctam a religione, supra ostensum est. Greg. de Valentia lib. 3. de Idololatria cap. 7. Cultus sanctorum, sicut neque aliorum hominum, proprie non est cultus religionis erga Deum, sed alterius definitae virtutis, re ipsa a religione distinctae, nempe singularis observantiae. Unde & Aquinas expresse 2. 2. qv. 83. art. 4. ad 1. Illi soli impendimus orando religionis cultum, a quo quaerimus obtinere, quod oramus, quia in hoc protestamur, eum bonorum nostrorum autorem; non autem eis, quos requirimus quasi interpellatores nostros apud Deum. Vide etiam hic Adamum Conzen in Matth. 6. 9. qv. 2. Nulla creatura, inquit, invocanda est oratione religiosa, sed alia rogari potest, si ve vivat in hoc seculo, si ve cum Deo in caelis conjuncta, per eum nostras necessitates agnoscat.

Sed hisce missis, veniamus ad theologos moderatiores. Georg. Cassander in Defensione libri de officio pii viri p. 849. Veteres, adducti scripturae testimoniis & exemplis, quibus manifestum est, preces justorum hominum pro aliis susceptas plurimum apud Deum valere, ad haec certo persuasi, homines non extingui morte, sed Christo conjunctos beatam vitam agere, eorum quoque precibus in caelo regnantium, se in hac vita peregrinantes juvari ma-

gno-

gnopere optarunt ac postularunt, ut precibus illorum, quos plurimum apud Deum valere credebant, nostris quoque precibus adjunctis, facilius a Deo patre, per unicum mediatorem & propitiorem Christum, quod vellent, impetrarent. Neque per hoc puram & legitimam Dei invocationem ullo modo corrumpi censebant; non sane magis, quam cum in hac vita fratres obsecramus, ut nos precibus suis apud Deum laborantes adjuvent. (Pag. 298.) Hoc autem vel ipsi Scholastici videntur, in quibus Alexander Halensis qv. 92. membr. 1. art. 4. disputans de eo, quis sit orandus, solum Deum simpliciter adorandum & invocandum asserit; ut a quo solo sit omne bonum; sanctos vero magis se habere, ex parte orantium, quasi coadjuvantes, quam illius, qui oratur. Haec, inquit, nemo sanus, impietatis damnare poterit. Vide & ejusdem Consult. art. 21. ubi p. 965. eadem legere est.

Jo. Barnesius * loco supra citato ait: *Invocatio sanctorum non est actus religionis, aut oratio. theologice loquendo, (quod in Paralipom. adductis variis Patrum & quibusdam Romanensium ipsorum testimoniis probat) magis, quam cum oramus viros justos hic viventes, quos sanctos reputamus, ut sint nobiscum & pro nobis apud Deum comprecatores. Atque hic sententiam Cassandri modo allegatam laudat. Et rursus: Proprie ergo loquendo non oramus aut invocamus sanctos religioso cultu, (qui soli Deo debetur) sed quadam*
Ff 2 *humana-*

* Loco supra citato] Pag. 285.

humanitate eos monemus & rogamus, ut Deum pro nobis vellent religioso cultu interpellare.

Jeremias, patriarcha constantinop. in Censura de praecipuis, &c. cap. 21. *Nos dicimus*, ait, *invocationem quidem vere & proprie soli Deo convenire, illique primo & propriissime deberi, eam autem, quae sanctorum est, invocationem non proprie dici, sed ex accidenti, ut ita dicam, quodammodo, & ex gratia & privilegio quodam.* Neque enim aut Petrus aut Paulus ipse exaudit eorum quenquam, qui illum invocant, sed gratia & donum, quod habent, juxta illud promissum: Ego vobiscum sum, usque ad consummationem seculi. Hanc orientalis Ecclesiae sententiam approbat anonymus ille theologus A. J. C. gallus, in suo erudito ad concordiam inter christianos conciliandam tractatu, de Catholicis traditionibus, qv. 40. 205. 206. versionis anglicanae.

Archiepisc. spalat. * in Ostensione errorum. Fr. Suarez cap. 2. n. 20. *Si sermo sit de invocatione sanctorum religiosa, est ethnicismus, Dei proprium honorem in creaturam transferens. Si vero invocatio sit pure humana, ea est tolerabilis, sed periculosa.* Et de Rep. eccles. l. 7. c. 12. n. 27. *Si sanctorum invocatio fiat cum religioso cultu, omnino sequitur, injuriam fieri Deo;* Pag. 299.) *qui tamen sciunt, & non negant, fideli patere aditum etiam immediatum ad Deum orandum, & sanctorum solum postulant patrocinium, eosque secum conantur habere comprecatores, idque ab eis postulant* solo

* In Ostensione] Post librum VI, de Rep. eccles.

solo humano, non religioso cultu, neque se interim
suaque religioso cultu sanctis subjiunt, ii profecto
injuriā Deo nullam faciunt.

Ex dictis liquido apparet, quam inanes &
frivolae sint distinctiones illae a card. Perronio
in sua Replic. de sanctorum invocatione differen-
te nuper excogitatae, ut clarissimae luci tene-
bras offunderet: Deo soli convenire *orationem*
directam, absolutam, summam sive supremam ac fina-
lem & sacrificalem; angelis autem & sanctis ora-
tionem tantum * *obliquam sive indirectam, rela-*
tivam, subalternam, transitivam, extra sacrificalem,
ut ita cum illo loquamur. Honor enim & cul-
tus religiosae invocationis, sive orationis *proprie*
sic dictae, nulla ratione vili convenit creaturae,
sed soli Deo, nam ille solus scit omnes cogita-
tiones humanas, semperque gemitus veros a si-
mulatis potest discernere, omnipotens est, &
omnipraesens, &c. in quem denique fiducia cor-
dis collocari possit.

Humanam autem Christi naturam, secun-
dum quam duntaxat proprie mediator noster
est, hic semper exceptam volumus, tum quia
λόγῳ, secundae personae deitatis, unita est, tum
quia ad supremum gloriae gradum, supra om-
nes scilicet alias creaturas, a Deo Patre est eve-
cta. Faceat hinc *Ubiquitariorum*, uti appel-
lantur, deliramentum; sed, quod scripturae
apertissime docent, non est idcirco negan-
dum.

* Obliquam sive indirectam.] Vide p. 300. 318.

Ff 3

CAP.

CAP. III.

In quo solam invocationem sive compellationem angelorum & sanctorum, ut una nobiscum, & pro nobis Deum orent, nec ut illicitam, neque etiam ut inutilem, damnandam esse probatur.

NUdam angelorum & sanctorum compellationem, qua moneantur & invitentur, ut nobiscum, & pro nobis Deum orent, (Pag. 300.) quomodo a piis hic viventibus petimus, ut pro nobis apud Deum intercedant, suas preces nostris jungant, iisdemq; nostram salutem sedulo commendent, cum Protestantibus iis, qui paulo cautius & distinctius aliis, in hoc argumento loqui amant, *advocationem* potius, quam *invocationem* (*a calling unto, rather then a calling upon*) appellamus. Invocationis enim vocabulum, ut de sanctis usurpetur, Protestantium aures communiter vix terre possunt; quia *invocare Deum* proprie est religioso cordis affectu eum in se in auxilium, immo in cor suum vocare, ut Hieron. vel potius Beda in Proverb. lib. 1 cap. 2. & Augustinus lib. 1. Confess. cap. 2. testantur. Id quod de sanctis dici nequit; quia verbum *invocandi* nusquam in scripturis pro viventium compellatione accipitur, nisi forte quis huc referat illud Esaiæ 34. 12. *Regem potius invocabant*, juxta versionem

nem

nem vulgatam; & illud Ose. 7. 11. *Aegyptum invocabant.* Advocationem appellare malunt R. Montacutius in suo tractat. de Invocatione sanctorum passim, J. Vsserius, archiep. armach. contra jesuit. hibern. de hac controversia plurimis in locis, R. Crakanth. in Defens. eccles. anglic. cap. 58. p. 370. ut alios omittam. Alioquin in significatione vocis lata nihil vetat *invocationem* appellare.

Nullum extare scripturae mandatum, vel etiam idoneum & formale exemplum hujusce vel ullius omnino angelorum & sanctorum, atque horum imprimis, advocationis seu compellationis, plurimi Romanensium ingenue fatentur. Eccius in Enchiridio cap. 15. sub fin. *Explicitate non est praecepta sanctorum invocatio in sacris literis. Non in V. T. ubi populus alioguin erat propensus in idololatriam, & Patres erant in limbo nondum beati (clara scilicet Dei visione)* * Esa. 63. Abraham nescivit nos. *Sub evangelio etiam non fuit praecepta, ne gentiles conversi crederent, se iterum induci ad cultum terrigenarum, ac pro veteri more sanctos, non ut patronos, sed ut deos adorarent, sicut Lycaonienses Paulo & Barnabae sacrificare volebant. Porro si apostoli & evangelistae docuissent sanctos venerandos, arrogantiae datum eis fuisset, ac si ipsi post mortem gloriam illam quaererent. Noluit ergo Spiritus S. expressis scripturis docere venerationem sanctorum, sed ejusmodi firmatos in fide docuit per miracula & sanctorum auxilia, fufis ad eos precibus, illos vene-*

Ff 4

ran-

* Esa 63, 16.] Vel cap. 64, 2.

randos. Similiter Alanus Copus Dial. 3. *Nec desunt causae, (Pag. 301.) cur scripturae differentiam mentionem huius invocationis non faciant.* Canisius in Cathech. fol. 230. *sanctorum invocationem non constare ex scripturis fatetur.*

Tannerus jesuita in Compend. relat. colloq. ratib. p. 37. *Fateantur ipsi (Lutherani,) quae, si lubet, multa fide infallibili & divina esse credenda, quae in scriptura sola non contineantur, nec ex ea sola evidenter deducantur, & tunc nihil cum illis amplius magnopere contendemus: fateantur, inquam, purgatorium, fateantur invocationem sanctorum, cultum imaginum, transubstantiationem in eucharistia, & similia multa, quae Catholici credunt, aut observant.* Censura Colon. p. 230. *concedit, scripturam nunquam aperte docere sanctorum invocationem, seu implorare ab illis auxilium, nihilominus tamen esse credendam & recipiendam contendit.* Salmero in 1. Tim. 2. disp. 8. *Dicendum est, ideo non fuisse morem in V. T. adeundi sanctos intercessores, quia nondum erant beati & glorificati, ut modo sunt; ideo non debebatur illis tantus honos, quantus est iste. Erat olim periculum idololatriae, unde etiam sublatus fuit imaginum usus. Ad alterum vero, quod non sit in N. T. expressum, dicendum est, quod abunde id expressum fuerit, si non scripto, saltem traditione viva & consuetudine, quae vim legis habet, & durum esset, id judaeis praecipere, & occasio daretur gentibus putandi, sibi exhibitos multos deos pro multitudo deorum, quos relinquebant. Et hoc, quantum ad scripturas. Nam quantum ad ver-*
bo &

bo &
eccl
Pen
tu f
um
ego
in
Qu
nisi
face
&
mag
etia
aper
nou
Pen
p. 9
null
lius
Rel
cap
quie
non
cogn
ideo
ete
est
par
tia
e V.
niti

bo & ore traditam doctrinam, non est dubium, quin ecclesiis apostoli eam tradiderint. Videatur etiam Peregrinus de Traditionibus. Tertia parte de Cultu sanctorum fol. 140. Et quod ante Cornelium martyrem, inquit, nulla extet mentio (quod ego viderim) invocationis & intercessionis sanctorum, in causa forte fuit modestia & humilitas apostolica. Quid enim dicerent, qui eos haec docentes audirent, nisi quod de se magna praesumerent, & se quasi deos facerent? Cum ergo toti intenti essent praedicationi & divulgationi evangelii, & aliarum rerum, quae magis ad substantiam salutis attinebant, & captum etiam hominum excedebant, expectabant circa haec apertam Dei voluntatem, frequentia miraculorum non multo post declarata. (Pag. 302.) Card. Perron. in Replic. contra M. Brit. Regem l. 5. p. 981. ingenue fatetur, de invocatione sanctorum nullum neque praeceptum, neque etiam exemplum illius formale in S. scripturis inveniri. Vide Molinacii Resp. lib. 7. c. 6. Bellarm. ipse de Sanct. beatit. lib. 1. cap. 19. sect. Item Exod. 32. Notandum est, inquit, quia ante Christi adventum sancti, qui moriebantur, non intrabant in caelum, nec Deum videbant, nec cognoscere poterant ordinarie preces supplicantium, ideo non fuisse consuetum in T. V. ut diceretur, Sancte Abraham, ora pro me. Idem etiam legere est c. 20. sect. Sed dices. & apud Suarezium in 3. part. Thomae tom. 2. disp. 42. sect. 1. Qua conscientia igitur Bellarmius cum aliis Romanensibus & V. T. libris invocationem sanctorum probare nititur, immo exempla illius plurima in utroque

testamento extare, cap. 20. haud veretur affirmare? Certe nullus omnino scripturarum vel V. vel N. T. locus a Romanensibus pro invocatione sanctorum adduci solet, quem non veteres plerique omnes, & ex Romanensibus ipsis aliqui doctissimorum rectius interpretentur. De singulis locis vide Vossium, Mornaeum, Chemnitium, Chamierum, aliosque Protestantes.

Duo autem sunt scripturae loca, quae angelorum advocacy sive compellationi haud parum favere videri possint, de quibus propterea nonnihil nobis dicendum. Gen. 48. 16. *Angelus*, inquit Jacobus, *qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis*. Hic aperte, ait Bellarm. cap. 19. lect. *Sequitur quinta*, sanctus Jacob angelum invocavit. Respondent Protestantes, intelligendum hunc locum non de angelo finito & creato, sed de Christo, *angelo magni consilii*, quem LXX. interpretes legunt Esa. 9. 6. sive angelo foederis, ut appellatur Mal. 3. 1. atque ita intellexisse Novatianum de Trinitate cap. 15. Athanas. contra Arianos orat. 4. Cyrill. alex. Thesauri lib. 3. cap. 1. Chrysost. in Gen. cap. 48. hom. 66. Procopium gazaecum in Gen. 48. aliosque nonnullos Patres. Sed quia alii cum veteres tum recentiores Protestantes, *angelum creatum* huius loci intelligunt, ut Chrysost. sermone de Ascensione, Basil. lib. 3. contra Eunomium, qui citant hunc locum, ut probent, angelis homines esse curae; Calvinus similiter Instit. lib. 1. cap. 14. §. 6. et si

6. et si in comment. in Genes dicat, *neceffe esse eo loco Christum intelligi*; item Musculus & Mercerus in Genesin, aliique, pag. 303.) & quidem recte; patet, nullam hic esse directam & formalem angelicam invocationem seu compellationem, *angele Dei, benedic pueris istis*, sed duntaxat *vehemens desiderium*, quo Jacob ita fieri cupiebat, *sive votum* & *seriam praesidii angelici exoptationem*: quomodo August. lib. 7. de Baptismo cap. 1. *Adjuret, inquit, nos orationibus suis Cyprianus, & donante Domino, quantum possumus, bona ejus imitemur.* Et in Concil. Chalcedon. art. 11. acclamatum est a Patribus: *Flavianus* (qui in ephesina secunda Synodo, *ἀντὶ τοῦ* dicta, caesus fuerat, cum Dioscoro se opponeret) *post mortem vivit, martyr pro nobis orat.* Quilocus a Bellarm. & ab omnibus fere Romanensibus pro invocatione sanctorum tanquam maxime illustris adfertur, cum tamen votum duntaxat sit, non formalis invocatio sive compellatio, quae fere fit vocandi casu: *Ora, martyr, pro nobis.* Vide episc. elienfis Resp. ad Bellarmini Apol. cap. 1. pag. 38. 39. Quam insolenter autem hic insultet Romanensibus aliisque etiam Crakanthorpius in Defens. eccles. anglic. cap. 59. pag. 383. dum haec verba, *martyr pro nobis oret*, longe aliter, quam vel Romanenses, vel Protestantes caeteri omnes, (quod quidem sciam) intellexerunt, explicanda esse contendit, apud ipsummet videatur. *Expediam, inquit, paucis, quatenam verborum istorum mens sit, eoque libentius, ut non fraudes solum tuorum hominum videas* affa-

(affatur archiep. spalatinum) sed & ineptias, & quam vere infantuli sint in conciliorum & Patrum lectione, in quibus ultra extremum corticem nil sapiunt. Haec ille, non sine singulari jactantia & vanitate.

Immo G. Cassander, cum dubitaret, an sancti cognoscant & exaudiant singulorum eos interpellantium preces, ut supra ostendimus, illud in litanis, *omnes sancti orate Deum pro me*, sic intelligendum esse censuit: *Vtinam omnes sancti Deum orent pro me! quam velim, ut omnes sancti Deum orent pro me!* Quis autem, inquit porro, cum Deum orat, non cupiat, omnes, quotquot in caelo, & terra sunt, pios preces suas una cum suis precibus conjungere? In * schol. ad Hymnos eccles. pag. 242. Pag. 304.) Et archiepiscopus spat. lib. 7. de Rep. eccl. cap. 12. n. 27. ait, *invocationem hanc magis esse voti & desiderii, quam allocutionis.*

Alter locus est Apoc. I. 4. *Gratia vobis & pax ab eo, qui est, &c. & a septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt.* Hunc locum pro invocatione angelorum vehementer urget Mart. Becanus disp. de Invocatione sanctorum, cum aliis nonnullis Romanensibus. Respondent Protestantess: *Septem spiritus* multos hic interpretari Spiritum sanctum septiformem, cujus septem dona numerantur, ut Primasium, Bedam, Ansbertum, Rupertum, Haymonem, Thomam, &c. alios, (quod idem est) septem dona Spiritus sancti

* In schol. ad hymn. eccles.] Item in Epistolis, p. 1108.

sancti, ut Victorinum martyrem, & Joachimum abbatem: utroque modo Anselmum. Consentit & Alcasar jesuita in locum: *Bona*, inqviens, *theologia non fert, ut gratia & pax evangelica ab angelis postuletur.* Sed dicunt alii, probabilius esse, hos septem spiritus esse angelos, qui sunt in conspectu Dei, non ut aequales, sed ut ei ministrantes. Ita Aretas, Ribera, Basiliius Vega, multiqve alii Romanenses. Inter Protestantes Beza in locum: *Dei majestati*, inquit, *adjungit suos stipatores*, (hos septem spiritus) *non quasi illos ulla in parte vel Deo exaequet, vel cum Christo conferat.* Sicut etiam Paulus testes *una* citat Deum, Christum & angelos. *1 Tim. 5. 21.* Nam quod septem hos spiritus nonnulli pro spiritu sancto acceperunt, cujus septiformis sit (ut loquuntur) gratia, manifeste refelli potest vel ex eo, quod scribitur infra, c. 5. 6. Ac ne quis hoc loco offendatur, quasi ad istos spiritus aliquid transferatur, quod ad deitatem tantum pertineat, septem isti spiritus, ut ministri ante thronum collocantur: ergo etiam coram Christo, ut qui Deo Patri affidet. Denique ut nemo possit de hoc ambigere, iidem isti septem spiritus infra cap. 5. 6. agni cornua & oculi (*i. e. ministri*) dicuntur. Haec ille.

Drusus praeteritorum lib. 10. ad illud Apoc. 1. 4. *Spiritus*, ait, vocari angelos, juxta illud, *Qui facit angelos suos spiritus.* Septem autem angelos esse, qui ministrant in conspectu throni ejus, docere nos historiam Tobiae, Hos aliis *archangelos*

los appellari. pag. 305.) Vnde rursus (ut hoc obiter dicamus) patet, qvam infirmo argumento pugnent rigidiores Protestantes contra veritatem libri Tobiae propter septem angelos coram Domino astantes, quorum ille meminit cap. 12. vers. 15. Vide Serar. in locum Tobiae pag. 107. &c. Juxta horum igitur sententiam, qvamvis Joannes iisdem verbis obliquis, & a Deo, & a Christo, & a septem illis spiritibus gratiam & pacem postulet, quod tamen ad Deum & Christum attinet, *invocatione religiosa* usus est; quod vero ad septem spiritus, *votum & serium animi sui desiderium*, quo ab illis, tanquam spiritibus administratoriis, & in ejusmodi negotio curam nostri habentibus, gratiam & pacem optat, expreslit. Votum igitur hic rursus cernere est; non formalem & directam invocationem seu compellationem angelorum.

Neque tamen propterea haec angelorum, & sanctorum compellatio, ut una nobiscum, & pro nobis Deum orent, *ut illicita* rejicienda est, licet nullum istius rei mandatum, nullum exemplum formale in scripturis inveniatur; ut Protestantes hodie communiter contendunt.

* Episcopus elienfis, vir alioqvi doctissimus, in Responsione ad cardin. Bellarmini Apologiam cap. 1. pag. 37. eo usque provehitur, ut affirmet,
licet

* Episcopus elienfis.] *Lancelotus Andreas*, qui primum fuit episcopus cicestriensis, dein elienfis, & tandem wintoniensis.

* licet sanctos, quos compellamus, nos audire liqueret vel maxime; a nobis tamen eos invocandos vel compellandos non esse, cum praeceptum ea de re nullum acceperimus; praeceptum autem acceperimus in lege disertis verbis: Quid tibi praecepero, hoc tantum facias. Deuteronom. 12. 32. Inde, inquit, id tantum audemus facere, de quo praeceptum habemus. Et pag. 38. Atque ut praeceptum haud ullum, ita nec exemplum. Vide etiam pag. 45. Audiat R. Montacutius, praesul nunc anglicanus, contra J. C. Bulengerum Antidiatriba 1. p. 23. sic scribens: Tu mihi proba, & demonstra, Bulengere, posse me certum esse de scientia sanctorum particulari, quocunque tandem modo acquisita, (idem tibi largior, neque enim de matutina aut vespertina scientia litigabo vel sollicitus ero) ego certe, quod ad me ipsum attinet, sanctos defunctos, beatam virginem Θεοτόκον, sanctissimos apostolos, caeterosque gloriosissimos martyres, Stephanum, & alios, de quorum constat aeterna felicitate,

Pag. 306. non verebor adire, interpellare, alloqui, supplicibus precibus deprecari, habeant me commendatum & adjutum suis intercessionibus apud Deum patrem, per J. Christum, generis humani μεσίτην & ἀπολυτρωτήν. Nimirum non ad alium modum, quam quo & possum & debeo e vinculo illo charitatis in communione sanctorum, viros virtute & sanctitate conspicuos, nec non ecclesiae praesules, & ad sacra altaria Deo inservientes obsecrare, velint

pro

* Licet sanctos, quos compellamus, nos audire liqueret maxime] Vide pag. 323. 326. 330.

pro me apud Deum intercedere. Ita unum hoc demonstra & doce, in hac causa, sanctorum scientiam $\pi\epsilon\alpha\tau\delta\iota\sigma\tau\omega\nu$. De caeteris convenit inter nos facillime: de sanctorum intercessione & interpellatione non laborabimus. Vide eundem in eandem sententiam in tract. anglic. de Invocat. sanct. pag. 119. Rob. Burhillus, angulus, contra M. Becani Controversiam anglicanam, & pro episcopi eliensis Resp. ad Apolog. Bellarm. cap. 6. qv. 21. Episcopus, inquit, non vult nihil in quocumque rerum genere fieri, quod praeceptum non est. Sed de iis tantum rebus loquitur, in quibus substantialis pars aliqua divini cultus ponatur. Et rursus Deut. 4. 2. de tota lege dicitur: Neque addite ad id, quod praecipio vobis, neque detrahite; puta, quoad substantiam cultus divini. Et Deut. 12. 32. In cultu Dei (puta, quoad rerum substantiam) nihil faciendum, nisi quod ipse expresse praeceperit. Similiter & Collinus in sua episcopi defensione supra citata respondet pag. 305.

At in sanctorum invocatione sive interpellatione, ne ipsi quidem Romanenses, saltem doctiores & modestiores, substantialem aliquam partem cultus divini ponunt, cum non simpliciter eam necessariam esse existiment, ut pag. 289. demonstravimus, sed ritum tantum sua natura adiaphorum, licitum, immo pium etiam, & utilem. Audiatur, quaeso, episcopus ipse pag. 36. De iis, quae ad salutem necessaria, verba Regis sunt; quae vero cardinalis adduxit, privatae devotionis obsequio a quibusdam facta, publica ecclesiae

doctri-

doctrina vel necessitate ulla facienda ab omnibus non proponuntur. Multum interest, animine ardore abreptus quis rem faciat, cui indulgeri potest, (at non, inquam ego, si rem illicitam & praecepto divino repugnantem faciat, ut hodie putatur a plerisque Protestantibus, si quis sanctos interpellat) *an quasi id ei, si saluus esse velit, necessario sit faciendum.* Pag. 307.) Nec enim de vestris, credo, quispiam ita frontem perfricabit, ut affirmet, tam haec necessaria esse, ut, qui quotidie sedulo Deum per Christum invocet, (uti christianum decet) etsi sanctos non interpellat penitus; aut qui reliquias haud unquam viderit, vel si viderit, dubius animi sit, an verae reliquiae sint, nec proin adoret, *salutem consequi non possit, aut anima ei inde valde periclitetur.*

Multos ritus, tanquam licitos & pios a Patribus acceptos, de quibus nullum praeceptum, nullum etiam exemplum in S. scripturis invenias, retinet & usurpat hodieque Ecclesia anglicana ipsa, ut consignationem frontis baptizati per signum crucis, geniculationem in percipienda eucharistia, jejunium quadragesimale, & alia jejunii statuta tempora, & id genus multa alia, Puritanis frustra reclamantibus, & continuo objectantibus: *Ne addite ad id, quod praecipio vobis.* Satis est, quum res tantum adiaphora sit, *si sacris literis non repugnet*, sed cum iisdem congruat. Patres certe adducti scripturae testimoniis & exemplis, (ut inquit Cassander loco supra citato) quibus manifestum est, preces iusto-

Gg

rum

rum hominum pro aliis susceptas plurimum apud Deum valere; ad haec certo persuasi, iustos non extinguere morte, sed Christo conjunctos, beatam vitam agere, & multo nunc ardentius, quam unquam antea, pro nobis orare, cum sint majori charitate praediti, quam antea, &, ut loquitur Cyprianus sermone de Mortalitate, *de sua immortalitate securi, & de nostra incolumitate solliciti*, eorum quoque precibus in cœlo regnantium, se in hac vita peregrinantes juvari magnopere optarunt, (quod nemo non licere dixerit) ac postularunt, quatenus scilicet illis rerum nostrarum sensus esset: etsi enim *ἰδιοντάς τας*, ut Protestantibus quidam loquuntur, ac particularem necessitatum & calamitatum nostrarum sensum illos obtinere maxime incertum sit, *συμῶν τας* tamen seu *compassionem & communem sensum*, quem habent ex Dei verbo & propria experientia, quis sanae mentis illis ademerit? atque votum illud suum ac desiderium vel omnes in universum, (pag. 308.) vel nominatim quoque aliquos ex iis, tanquam spiritu & animo praesentes, appellando, tum in publicis tum in privatis precibus declararunt: non quo illos mediatores summos & propitiatores apud Deum constituerent, sed ut precibus illorum, quas plurimum apud Deum valere credebant, nostris quoque precibus adiunctis, facilius a Deo Patre per unicum mediatorem & propitiatorem Christum, quod vellent, impetrarent.

In Patribus etiam, qui nicaenum concilium pri-

pri
ru
spic
pre
pos

Bell
clef
sus

rum

aut

na

rio

cus

con

pro

ev

tas

qua

5. co

(Ev

ria

Ma

excl

enir

disp

1. ho

men

post

cum

to a

sine

primum praeceffere, id est, tribus primis vixerunt seculis, nihil legere est, unde certo ac perspicue invocatio, sive directa compellatio in precibus aut angelorum aut sanctorum, probari possit.

Frustra sententiae contrariae probandae citat Bellarminus Dionysium areopagitam, cap. 7. Eccles. hierarch. *Impossibilem superflua spe ille suspensus est, qui sanctorum flagitat preces, & naturae ipsorum consentaneas sacras operationes abigit*; cum autor ille, quisquis fuit, posterior fuerit nicaena synodo, ut supra diximus, cum de Purgatorio ageremus. Neque etiam clare loquitur locus de directa petitione per modum formalis compellationis precum sanctorum defunctorum pro aliis, sed de precibus sanctorum, sive *ἐν τῷ δε τῷ βίῳ*, sive defunctorum, ad Deum quatenus pro aliis valeant. Irenaeus etiam lib. 5. contra haereses, ultra medium: *Et sicut illa (Eva) seducta est, ut effugerit Deum, sic haec (Maria) suasa est obedire Deo, ut virginis Evae virgo Maria fieret advocata*. (ubi Bellarminus exultans exclamat: *Quid clarius?*) nihil probat. Cui enim verisimile fiat, ut recte respondet Vossius disp. historica prima de Invoc. sanctorum thes. 1. hoc Irenaeum unquam scripserit, ea saltem mente, qua vult Bellarm. quippe seu Eva statim post obitum, sive, ut Patres censent, demum cum Christo in caelum translata fuit, sane multo ante Mariam in caelum fuerit translata. *Sed sine dubio*, inquit, *παρρησιασθησάντων* scripserat Irenaeus:

Gg 2

(scripsit

(scripsit enim graece) quae vox cum consolatri-
cem hic significaret, (solatium enim Evae post pec-
catum, promissumque salvatorem in Maria vir-
gine fuisse dici potest, non quidem καὶ ἄνθρω-
p. 309.) sed metonymice vel synecdochice, qua sa-
lutaris incarnationis organum futura erat) vetus
interpres advocatam vertit, quomodo & Tertull. ac
Novatianus aliquoties Christum dicunt, apud Jo-
hannem discipulis promittere alium advocatum;
cum advocati appellatio magis conveniat Christo,
consolatoris autem Spiritui sancto. Vide hic
Chemnitium, Chamierum aliosque etiam Pro-
testantes. Sermo de Sanctissima deipara falso
Athanasio tribuitur, ut confitetur Petrus Nan-
nius, professor Iovaniensis, in praefat. Athan.
immo ipse Bellarm. lib. de Script. eccles. in A-
thanasio, & Baronius in Annalibus anno 48.
num. 19. & seq. Locus, qui ex Eusebio lib. 13.
Praeparat evang. cap. 7. citatur a Bellarmino
aliisque Romanensibus, in latina versione Tra-
pezuntii corruptus est, ut saepe responderunt
Protestantes, quos consule. Confer tantum ex-
emplar graecum cum trapezuntina translatio-
ne, & luce clarius apparebit. De aliis, qui con-
cil. nicaenum praecesserunt, vel potius prae-
cessisse a quibusdam Romanensibus finguntur,
lege eos, qui hanc controversiam fusius pertra-
ctant. Peresius de Traditionibus parte tertia
de Cultu sanctorum pag. 140. fatetur, * a tem-
pore Cornelii martyris tantum, scriptis sancto-
rum

* A tempore Cornelii martyris,] Vide pag. 301,

rum, intercessionem sanctorum, (particulares scilicet) commendatas, & a tempore Basilii invocationes sanctorum in scriptis Patrum memoratas fuisse. *Licet*, inquit, *cum non appareat illos ista dogmata primos docuisse, sed quasi jam vetustate quadam firmata ipsa recensuisse, & exemplis commendasse, nulli dubium sit, quin de divino magisterio descenderit, quod universalis Ecclesia martyrum & sanctorum doctorum circa haec docebat.* Censura colonienſis pag. 209. affirmat, sanctorum invocationem etiam apud priscos Patres ante seculum III. vulgarem ac usitatam fuisse: sed nullum profert ex Patribus testimonium ante Basilium & Gregorium nazianzenum. Card. Perron. Repl. suae pag. 104. disertè ait, *in Patribus, Apostolorum seculo vicinioribus, nullum penitus istius consuetudinis invocandi sanctos vestigium reperiri.* Vide Molinaei Resp. lib. 7. cap. 7. p. 24. Neque ii, quorum scripta adhuc supersunt, Justinus martyr scilicet, Ignatius, Irenaeus, Clemens alexand. Origenes, Tertullianus, Cyprianus, Arnobius, Lactantius, Athanasius, Eusebius, aliique numero tam pauci sunt, ut, quae fuerit veteris illorum seculorum ecclesiae fides & praxis, (pag. 310.) nos abunde edocere nequeant. Hinc frustra card. Perronius cum aliis quibusdam Romanensibus excipit, *maximam partem vetustissimorum illorum scriptorum periisse.* Sed, Deus bone, quam irreverenter, injuriose & contumeliose de Patribus primorum illorum seculorum loquitur C. Perron. pag. 1044. 1045!

quod scil. in scriptis suis contra gentes saepe dixerint, non quae crederent ipsimet, sed ea dissimularint & dixerint, quae causae suae inservirent, ad objectiones gentium refellendas; quod multa celaverint, dissimularint, (& deguisent) & alienam quasi personam interdum induentes occultaverint; quod, quantum potuerunt, fugerint & declinarint occasiones omnes verba faciendi de precibus ecclesiae ad sanctos, ne gentiles existimarent superficialem quandam esse convenientiae seu conformitatis speciem (licet falsam & aequivocam) inter illud, quod ab ecclesia sanctis praestabatur, & illud, quod gentes falsis suis diis deferrebant, atque inde ansam arriperent, licet immerito, propriam ecclesiae praxin in ipsos Patres retorquendi. Haec omnia verbatim ille. Vide episc. winton, contra Perron. p. 51. 52. Atque haec illius est, quam mirifice jactare solebat, erga Patres veteres reverentia, scil. illos insignis hypocriteos insimulare. Multum ille, Romae cum esset Anno 1605. gloriatus est coram Fr. Suario aliisque permultis, de responsionibus novis ad Patrum, quae a Protest. opponuntur, testimonia a se excogitatis, & quarum, ut ipsemet inquit in epist. ad card. Bellarminum, *auctor ante me nullus*. Vide Vitam card. Bellarm. lib. 2. cap. 7. R. 3. Certe ut de multis aliis illius responsionibus nunc sileam, indigna est haec proxime allata tantae eruditionis tantaeque famae viro, eoque cardinali.

Neque tamen hoc nomine compellatio angelorum vel sanctorum in precibus, de qua dictum,

dictum, rejicienda seu damnanda est. Multi enim, ut constat, ritus liciti & utiles, a Patribus & conciliis subsequen- tium seculorum, inprimis quarti & quinti, in ecclesiam in- vesti sunt, de quibus in praecedentium seculorum scriptori- bus nihil legere est. Par enim & aequale fuit jus ecclesiae quarti seculi, atque trium praece- dentium, ritus licitos & utiles instituendi. Ne- mo, nî fallor, sani cerebri hoc negaverit. Qua- re pergamus.

(Pag. 311.) Circa annum Christi trecentesi- mum septuagesimum, ad sanctorum invocatio- nem publice praeire populo coeperunt illi, qui- bus cura ejus instituendi commissa erat; ut in- genue fatetur Vossius disp. histor. secunda de hoc argumento, thesi 1. *Ac in Graecia quidem primi, vel e primis, funem hunc duxerunt Basilus, Nyssenus, Nazianzenus*, ut inquit ille. Basil. M. in orat. in 40. mart. *Qui aliqua, ait, premitur an- gustia, ad hos confugit κατὰ φύσιν; qui laetatur, ad hos recurrit, ἐπὶ αὐτοῖς ἀποτρέχει*. Male in- terpres latinus, quem Bellarm. multiqve alii Romanenses sequuntur: *Qui aliqua premitur an- gustia, ad hos confugiat; qui rursus laetatur, hos oret*. Vide episcopi elient. Resp. ad card. Bellarm. Apol. cap. 1. p. 40. Chamierum, aliosqve. *Ad hos*, dicit Basilus, i. e. ad horum martyrum me- morias, scilicet ubi Deum oret, & martyrum preces cum suis conjungi postulet. Vnde pau- lo post, μετὰ μαρτύρων τε γενέσθω ἡ αἰτήμα-

τα ὑμῶν, cum illis martyribus fiant preces vestrae. i. e. cum illorum precibus vestras jungite preces. Et licet haec, *ad hos confugit, ad hos accurrit*, indicantis modo dicuntur, non imperantis; nihilo tamen minus intercessioni seu interpellationi sanctorum favet hic locus Basilii, ut recte notat Fronto Ducaeus in Notis in hunc locum, cum constet, nunquam haec sanctum hunc patrem, ut exemplum imitandum, prolaturum fuisse, quae non probaret, aut quae in crimen idolatriae vocari possent; praesertim cum addat, eos, qui sic orant, exaudiri: at peccatores non exaudit Deus. Joan. 9. 31. Denique πρεσβυτέρους διατάλαττες, legatos h. e. oratores intercessores. quae potentissimos eos appellat. Vnde & Vossius ipse loco supra citato, *Ingenue*, inquit, *interea fatemur, zelum hunc populi non improbari Basilio, Hoc enim satis docet ἐκφώνησις ad martyres, quam subdit.*

Illustris est locus apud Gregorium nysenum, fratris Basilii admiratorem & sectatorem studiosissimum, orat. in B. Theodorum martyrem, circa finem: *Intercede*, inquit, *ac deprecare pro patria apud communem regem & dominum.* Suspicatur Chamierus de Vno mediatore lib. 8. cap. 7. n. 27. orationem eam non esse Gregorii nyseni. (Pag. 312.) Similiter & * episc. wintoniensis in Resp. ad cap. 20. lib. 5. Replic. contra Perron. p. 56. 57. Sed non sic diligentissimus Vossius loco cit. cui locus hic valde illustris videtur;

* Episc. Winton.] Vide annotat. ad p. 305.

detur; (*Nyssenum vero sic sensisse*, inquit, *minus mirandum*, cum admirator & sectator fuerit fratris Basilii) neque etiam Cocus aut Rivetus critici.

Gregorius nazianz. orat. in S. Cyprianum, (ubi obiter observa, propter autoris errorem de Cypriani illius, quam laudat, persona, orationem tamen non esse rejiciendam, satis liquidae enim fidei alioqui esse, & vere Gregorii naz. multis viris doctissimis videri) *Virgo Justina*, ait, *virginem Mariam rogat, ut sibi periclitanti opem ferat.* Durior est, inquit Chamier, de Cultu creatur. lib. 20. cap. 5. hic locus. Vossius similiter clare sententiam Gregorii nazianz. explicare affirmat. Male autem, *illud puellae factum non quidem a Gregorio nazianz. reprehensum; sed cum idem ejusdem sexus multae facerent, acriter reprehendisse Epiphanium eodem seculo in Collyridianis*, respondet doctissimus episc. eliensis contra Bellarm. p. 42. & contra Perron. p. 34. Adorationem tantum religiosam B. virginis per orationem proprie sic dictam & per oblationes in Collyridianis reprehendit acriter, & quidem merito, Epiphanius; non autem nudam illius compellationem, ut nos orationibus suis apud Dominum adjuvet, vel ille, vel quisquam alius ex Patribus. Videatur & finis orat. illius, & orat. 20. in Basil. & 21. in Athanas.

Citatur a Bellarmino aliisque Romanensibus, a Vossio etiam, locus, ut videtur, insignis

Gg 5

ex

ex Chrysoft. * homil. 66. ad pop. antioch. sive potius (nam ex 80. illis homiliis ad pop. antioch. primae tantum viginti & una Chrysoftomi sunt. Videatur Posslevini Apparatus in Chrysoft. & Bellarm. ipse lib. de Scriptorib. eccles. in Chrysoft.) hom. 66. in 2. Cor. de imperatore ad sepulchra martyrum *δεόμενοι τῶν ἁγίων, sanctos orante*, ut pro se apud Deum intercedant. Versiones tamen sunt ab ipsis Romanensibus editae, in quibus nihil tale reperias, nec vel paginas integras, quae clausulam illam vel antecedunt vel sequuntur. Vide episc. eliensem contra Bellarminum p. 14. & contra Perron. p. 30, 31. Jo. Garetius de Sanctorum invocat. p. 96. citat sub nomine Theodori cujusdam Daphnopathi, qui seculis aliquot post Chrysoftomum vixit. Sed extant haec verba in graecis, quos habemus, codicibus, etiam in illa laudatissima H. Savilii editione Chrysoftomi. pag. 313.) Chamierus heic versionem accusat, *male enim redditum*: Fastu deposito stat sanctis supplicaturus, ut pro se apud Deum intercedant, & tentoriorum opificem ac piscatorem patronos etiam defunctos orat, qui diadema gestat. *Graece enim*, inquit, *habes* *δέόμενοι τῶν ἁγίων*: & postea *δεύται*, &c. *At id verbum norunt omnes, non tantum esse orare, sed etiam indigere. Longe melius reddideris*: Fastu deposito stat *indigens sanctis*, ut sibi ad Deum praeceant; & *tentoriorum opifice*, &c. *patronis etiam defunctis indiget is*, &c. Sed inane & ineptum est

* Homil. 66, ad pop. antioch.] Tom. 4, edit. Erasmi. p. 603.

est hoc subterfugium. Locus enim Chrysostomi recte perpenſus expoſcit, cum aliis omnibus interpretibus tam rom. quam proteſtantibus ſic reddamus: *Faſtu abieſto ſupplex ſtat*, ſanctos obſecrans vel orans, *ut ipſi apud Deum ſibi praefidio ſint*, ὥτε αὐτῶν πρὸς τῷ θεῷ, vel *intercedant pro ipſo apud Deum*. Episc. elienſis contra Bellarm. p. 41. *Si deur denique, quod iſtuc ſic narret Chryſoſtomus; factum hic narratur modo, ſtatutum nullum recitatur. Factum autem voluntarium, ut liberae devotionis; non vero ut rei, ad ſalutem aetern. neceſſariae. Sed neq; hoc quaeritur, an imperatoris factum officium fuerit pietatis ſimpliciter neceſſarium, ſed an licite & pie & conſentaneae eccleſiae tunc tunc temporis doctrinae & praxi iſtud fecerit, & an Chryſoſtomo probatum vel improbatum fuerit. Ut adhuc certius Chryſoſtomi mentem ſuper hac re intelligas, audi illum tom. 5. ſermone in ſanctas martyres, Berenicen, Proſdocen & Domninam * p. 481. edit.: Savil. μὴ μόνον ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐορτῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέροις ἡμέραις προσεδρεύωμεν αὐταῖς, παρακαλῶμεν αὐτάς, ἀξιώμεν γαίεσθαι πρὸς ἀπάντας ἡμῶν. rogemus, obſecremus eas, petamus, poſtulemus ab illis, ut praefidio nobis ſint, vel nobis patrocinentur, πολλὰν γὰρ ἔχουσι παρρησίαν, ἐχὶ ζῶσαι μοῖον, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαι, καὶ πολλῶ μᾶλλον τελευτήσαι. Nunc*
enim

* Tom. 5. pag. 481. edit. Savil.] Tom. I. pag. 568. edit. Morell, & francofurt, A. 1698.

enim stigmata gestant Domini. Alia loca, ut quae minus clara sunt, silentio praetereo. Ridiculus R. Montacutii responsiones ad locum proxime ex Chrysostomo citatum, vide in ejusdem tractatu de Invocatione sancti. p. 106. & aliquot seq.

(Pag. 314.)

Eodem tempore in occidente consuetudinem eandem probavit & secutus fuit Ambrosius, qui plurimum Graecos imitari, saepe etiam exscribere solet. *Atque imprimis illustris est, inquit Vossius, ejusdem locus lib. de Viduis, ultra medium: Obsecrandi sunt angeli, qui nobis ad praesidium dati sunt, martyres obsecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. Possunt pro peccatis nostris rogare, qui proprio sanguine etiam, si quae habuerunt, peccata laverunt. Durior est, inquit Chamierus, hic locus, quia scilicet per figuram prosopopoeiae vel apostrophes eludi non posse cernebat. Loca enim Patrum, Basilii, Nazianzeni, & quorundam aliorum, qui inter concionandum sanctos compellaverunt, eorum pro se ipsis & aliis preces serio expetentes, eludere solent multi Protestantes per figuram prosopopoeiae vel apostrophes, qualis est illa oratoris ad mortuum, O Marce Druse te appello, & illa poetae ad alium, Audisne haec Amphiarace sub terram abdite? non attendentes interim, vel plane rejicientes illorum testimonia, qui vel sanctorum interpellationem nobis commendant, vel narrant, a quibus interpellati sunt.*

Doctis.

Doctissimus * elienſis contra Bellarm. p. 45. & contra Perron. p. 38. 39. reſpondet, ab Ambroſio adhuc neophyto ſcriptum fuiſſe librum illum de Viduis, idqve ex eo facile deprehendi poſſe, quod ibidem dicat Ambroſius, *laviffe martyres ſua peccata proprio ſanguine*; ſuperfluum enim certe ſic eſſe ſanguinem Chriſti: & quod addat, *ſi qua habuerunt peccata*, dubitans quaſi, an martyres ulla habuerint peccata, nec ne. Sed an fuerit Ambroſius neophytus, nec ne, cum librum illum ſcriberet, (ſcripſit certe primo ſui epiſcopatus anno, ipſo Elienſi conſistente) non laboramus; certe ex iis, quae ille carpit, minime apparet, cum tunc adeo in theologia hoſpitem fuiſſe, ut ipſa pene illius principia ignoraret. Illud, *Si qua habuerunt peccata*, ſimile eſt dicto Jacobi cap. 5. 15. *Si peccata commiſit, remittentur ei*. Quod ait, *laviffe martyres ſua peccata proprio ſanguine*, idem affirmat Tertull. in theologia, credo, non infans, in fine Apologetici. *Quis non, ubi requiſivit, accedit? ubi acceſſit, pati exoptat? ut Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione ſanguinis ſui expediat? omnia enim huic operi delicta donantur.* Pag. 315.) Chryſoſt. etiam ſerm. de S. Luciano: *Quemadmodum ii, qui baptizantur aquis: ita qui martyrium ſubeunt, proprio ſanguine abluuntur*. Multi Patrum quemadmodum baptiſmate aquae peccata omnia tolli exiſtimabant & elui, ita & martyrio, quod baptiſma ſanguinis appellabant, ut omni-

* Elienſis] Vide pag. 305.

omnibus doctis constat; nullum tamen in eo Christi sanguini, qui solus est causa meritoria & principalis ablutionis nostrae a peccatis, injuriam inferentes. Baptisma enim aquae, & illud sanguinis, *pro mediis tantum subordinatis, vel causis secundariis & instrumentalibus* habebant, per quae virtus sanguinis Christi nobis applicatur. Sic martyres & angelos observandos dixerunt, ante illum, ut jam vidimus, Graeci Patres, quorum ille sedulus fuit lector & imitator. Quod citat Eliensis ex Ambr. magis provecto & melius edocto, ut ait, in cap. 1. ad Rom. *Ad Deum* (quem nihil latet, omnium enim merita novit) *promerendum, suffragatore non est opus*, (certe nec obsecratore, inquit Eliensis) *sed mente devota*. Primo non nesciebat vir doctissimus, commentarios in epist. paulinas, qui Ambrosio vulgo ascribuntur, illius non esse, sed alicujus alias antiqui scriptoris. Vide contra card. Perron. p. 41. 42. Secundo, ut ineptas aliorum responsiones omittam, non aliud vult auctor ille, ut recte respondet Estius in 4. Sent. dist. 45. §. 17. quam, *non esse accedendum ad Deum per suffragatores, eo modo, quo itur ad hominem*; quasi videlicet Rex ille coelestis egeat monitoribus, qui causas supplicantium ei explicent simul, & precibus suis commendent, sicut egent reges terreni; cum Deus non tantum preces singulorum audiat, sed etiam intima cordis perspiciat. Vnde auctor addit, tantum opus esse mente devota, scilicet ad hoc necessaria, ut Deus nos exaudiat.

Quae

Quae tamen mens devota loco & tempore suo non omittit aliorum etiam pro se suffragia implorare. Quod adducit idem episcopus ex Ambrosio in obitum Theodosii: *Tu solus, Domine, invocandus es*, contra humanam & civilem (ut quidem doctissimi theologi, etiam romanenses, appellant) sanctorum invocationem nihil facit, sed omnem religiosam invocationem soli Deo exhibendam esse, clarissime ostendit. Quomodo etiam ipse Ambrosius fratrem Satyrum defunctum invocet, vide illius orationem in obitum Satyri, circa finem.

De mente Hieronymi, Gregorii naz. discipuli, quis dubitet? In Epitaphio Paulae circa finem: *Vale, inquit, o Paula, & cultoris tui ultimam senectutem orationibus juva.* Pag. 316.) *Fides & opera tua te Christo sociant; praesens facilius quod postulas, impetrabis.* Non est hic inanis prosopopoeia vel apostrophe rhetorica, ut Protestantes vulgo affirmant, sed compellatio seria, & petitio efficax orationum Paulae, ex qua vir sanctissimus sibi auxilium pollicebatur. Erat solita Constantia foemina cypria, (cujus generum ac filium Hilarionem de morte liberarat olei unctiōe) pervigiles in sepulcro ejus noctes ducere, & quasi cum praesente ad adjuvandas orationes suas sermocinari, ut Hieronymus scribit in extrema Hilarionis vita. Et contra Vigilantium, qui intercessionem sanctorum pro vivis, a qua eorundem interpellatio dependet, negabat: *De barathro pectoris tui canosam spurciti-*

em evomens, audes dicere: Ergo cineres suos amant animae martyrum, & circumvolitant eos, semperque praesentes sunt, ne forte, si quis precator advenerit, absentes audire non possint. Derisisse videtur Vigilantius eos, qui sanctos invocabant, ut ex illis duabus vocibus precatore & audire colligere licet. An enim precatore suos martyrum animae audire queant, nisi invocatae? Vnde, quo erat genio, Hieronymus, adeo acerbe hic eum excipit. Nihil falsius, nihil etiam B. Hieronymo magis injuriose affingi potest, quam quod a rigidioribus Protestantibus fingitur, eum dogmate quidem de intercessione beatarum animarum pro vivis a Vigilantio dissensisse, sed, quantum ad dogma de invocatione sanctorum spectat, ei plane assensum, &, ut in epite loquitur R. Crakanth. lib. saepe citato cap. 52. p. 330. totum vigilantianum hic esse.

CAP. IV.

Eadem sententia fusius adhuc comprobatur.

Priusquam, quae huic sententiae firmadae ex Augustino proferri possunt, loca adducam, operae pretium duco, ad locum quendam Augustini, in quo omnes ad unum hic dissentientes mirifice exultant, & tantum non triumphant, accurate respondere, (pag. 317.) *Nam ex aliquo Augustini rivulo quicquid refertur, inquit doctissimus episcopus elientis contra*

contra Bellarm. p. 46. *unica ejus sententia tanquam sole siccatur, quam habet in opere suo palmari de Civitate Dei lib. 22. cap. 10. Ad quod sacrificium martyres, sicut homines Dei, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur: non tamen a sacerdote, qui sacrificat, invocantur. Qui minus autem a sacerdote, inquit elienensis, quam a populo? aut extra sacrificium cur liceat, quod ad sacrificium non licet? Quod non ad missam, cur ad matutinas? Quod aliqui licitum est, ecqua in sacrificio vis, vel altari, ut reddat illicitum? Vide & contra Perron. p. 37. Respondere solent Romanenses, & quidem vere, loqui Augustinum loco citato de invocatione in liturgia, & ad altare, ubi, cum sacrificium Deo vere offeratur, (licet in illius sacrificii ratione explicanda multi Romanenses errent, ut alias, Deo volente, demonstrabimus) invocatio ad solum Deum dirigenda est. Sic enim Augustinus ibidem scribit: Illi (gentiles scil.) talibus diis suis & templa aedificaverunt, & statuerunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem martyribus nostris non templa, sicut diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, fabricamus; nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificamus martyribus, sed uni Deo, & martyrum & nostro, sacrificium immolamus. Et statim post ista verba: Non tamen a sacerdote, qui sacrificat, invocantur. Deo quippe, inquit, non ipsis sacrificat, quamvis in memoria sacrificet eorum: quia Dei sacerdos est, non illorum, Ipsum vero sacri-*

Hh

fificium

ficiunt corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi. Et de Civit. Dei, lib. 8. cap. 27. *Quis audivit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare, etiam super sanctum corpus martyris, ad Dei honorem cultumque constructum, dicere in precibus, Offero tibi sacrificium, Petre, vel Paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offerat Deo, qui eos & homines & martyres fecit?* Eadem legere est contra Faustum lib. 20. cap. 21. Unde in Canone missae post catalogum sanctorum subditur: *Et omnium sanctorum tuorum: quorum meritis precibusque concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio.* Pag. 318.)

Vbi non sancti, sed solus Deus invocatur. In liturgia, inquit Wicelius in Methodo concordiae eccl. cap. 5. de Eucharistia p. 19. *non oratur ad divos, sed ad Deum unum, ut is ob amorem, quo erga divos ardet, calamitatem nostram in hoc periculosisimo vitae salo clemens respiciat.* Et Augustinus ait serm. 17. de Verbis apostoli: *Habet ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cum martyres eo loco recitant ad altare Dei, ut ibi non pro ipsis oretur, pro caeteris autem defunctis oretur: injuria enim est orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari.* Vide etiam tract. 84. in Joan. ubi dicit: *Commendari martyrum orationibus, non est directe eos invocare, sed tantum rogare Deum, ut non nostris solum, sed ipsorum quoque pro nobis orationibus flectatur; ut, si non nostras, quae saepe frigent, illorum tamen ardentissimas pro nobis orationes audire dignetur.* In

In missa quidem catechumenorum, quae non est proprie sacrificium, in versiculis post lectionem obiter sancti directe compellantur; sed in missa fidelium, quae incipit ab oblatione, nunquam sancti directe invocantur. Vide Bellarm. lib. 2. de Missa cap. 8. Immo in Synodo carthagenensi 3. can. 23. cautum est, ut, cum ad altare assistitur, semper ad Patrem dirigatur oratio: licet istud non propter necessitatem, quasi videlicet personam Filii vel Spiritus sancti ad altare compellere nefas sit, sed propter convenientiam factum sit; ut, cum in sacro illo mysterio commemoratio sacrosanctae illius oblationis, quae semet ipse Christus obtulit immaculatum, Deo & Patri, peragatur, ad ipsum quoque sacrificium precum nostrarum, & gratiarum actionis dirigatur: ut recte Cassander observat in fine Hymnorum eccles. p. 298. Nam alioqui in Canone missae Ecclesiae romanae in fine dicit sacerdos: *Placeat tibi, sancta Trinitas, obsequium servitutis meae, & praesta, ut hoc sacrificium, quod oculis tuae majestatis indignus obtuli, sit tibi acceptabile.* Et 3. collectae ad Christum ipsum diriguntur, 1. *Domine Jesu Christe, qui dixisti,* 2. *Domine Jesu Christe, fili Dei vivi.* 3. *Perceptio corporis & sanguinis tui, domine Jesu Christe.*

Ex quibus omnibus liquet, cur in oblatione & invocatione sacerdotis ad altare sacrificali, nulla sanctorum interpellatio adhibeatur, ut ait Augustinus, extra sacrificium tamen ea uti liceat. Neque rejicienda est simpliciter distin-

Etio perroniana * orationis sacrificialis, & extra-
sacrificialis: sed interpellationem sanctorum
male ille orationem, si modo orationem pro-
prie sic dictam intelligat, appellat. (Pag. 319.)
Augustino autem martyrum invocationem non
improbari, quod loco citato, & rursus p. 51 episc.
elienlis affirmat, patet ex lib. de Cura pro mor-
tuis cap. 4. *Sed cum talia virorum solatia requi-
runtur, quibus eorum pius in suos animus appareat,
non video, quae sint adjumenta mortuorum, nisi ad
hoc, ut, dum recolunt, ubi sint posita eorum quos di-
ligunt corpora, eisdem sanctis illos, tanquam patro-
nis, susceptos apud Dominum adjuvandos orando
commendent.* Et paulo post: *Cum itaque recolit
animus, ubi sepultum sit charissimi corpus, & occur-
rit locus nomine martyris venerabilis, eidem marty-
ri animam dilectam commendat recordantis & pre-
cantis affectus.* Vide etiam cap. 15. & 16. *Mor-
tuos, inquit R. Montac. contra Biding. Antidi-
atrib. I. p. 21. vivorum rebus non interesse opinabatur
Augustinus, solertissimus omnium in fidei dogmatibus
discutiendis. Cum vero quaereretur, quomodo
tum martyres implorabantur? respondebat, aliter
dispensatum fuisse cum martyribus. Viam ergo
introducebat extraordinariam. Certum vult esse,
propter usum tum frequentiore, licet non de fide
definitum, martyres imploratos exaudire & ad-
juvare: sed quomodo adjuvent invocantes, definire,
ait, vires superare suae intelligentiae. Haec ille.
Quaquam, inquit Augustinus ista quaestio vi-*

res

* Orationis sacrificialis & extra-sacrificialis.] Vide p. 299.

res
op
est
tan
dis
sua
in
ver
pro
mo
fint
est
arg
hon
jua
run
me
ped
jus
bili
est
ut
car
cap
lest
bis
ant
hon
sun
D.
sibi

res meae intelligentiae vincat, quemadmodum opitulentur martyres iis, quos per eos certum est adjuvari : *utrum per se ipsi aſint uno tempore tam diverſis locis, & tanta inter ſe longinquitate diſcretis, ſive ubi ſunt eorum memoriae, ſive praeter ſuas memorias, ubicunqve aſſe ſentiuntur; an ipsis, in loco ſuis meritis congruo, ab omni mortalium converſatione remotis, & tamen generaliter orantibus pro indigentia ſupplicantium, ſicut nos oramus pro mortuis, quibus utiqve non praefentamur, nec ubi ſint, nec quid agant, ſcimus.* Deus omnipotens, qui eſt ubiqve praefens, exaudiens martyrum preces, per angelica ministeria uſqve quaque diſfuſa, praebeat hominibus iſta ſolatia, quibus in hujus vitae miſeria judicat eſſe praebenda, & ſuorum merita martyrum, ubi vult, quando vult, quomodo vult, maximeqve per eorum memorias, quoniam hoc novit expedire nobis ad aedificandam fidem Chriſti, pro cuius illi confeſſione ſunt paſſi, mirabili atqve ineffabili poteſtate ac bonitate commendat. Res haec altior eſt, quam ut a me poſſit attingi, & abſtruſior, quam ut valeat a me perſcrutari. (Pag. 320.) Bucer candor hic placet, qui in Defenſ. Reform. chriſt. cap. 43. ſic ſcribit: Ea ratione & modo, quae caeleſti eorum vitae conſentanea eſt, orant ſane pro nobis omnes ſancti. Virum vero peculiariter id faciunt pro iis, qui ipſos invocant, vel memorias eorum honoribus afficiunt, vel ipſorum cognati aut affines ſunt, an vero generaliter pro omnibus, ut pro electis D. N. J. Chriſti, id D. Auguſtinus fatetur adhuc ſibi eſſe ignotum, quoniam ſacra ſcriptura nihil de eo

commemorat. Non dubitabat ille, quin Augustini seculo sancti ipsi invocarentur, licet non in oratione liturgica; neque tamen hanc ecclesiae vel piorum tunc temporis praxin damnassee Augustinum vel affirmat, vel etiam, si maxime affirmasset, unquam probare potuisset. Augustinus lib. 20. contra Faustum cap. 21. *Populus christianus memorias martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum confocietur, atque orationibus adjuvetur: ita tamen, ut nulli martyrum, sed ipsi Deo martyrum sacrificemus.* R. Montacut. in suo tractatu de Invocatione sanctorum, licet nullam non quaerat rimam, quae elabatur, ut clarissima veterum testimonia eludat, pag. tamen 214. 215. 216. respondere cogitur, dicta Augustini, quae pro sanctorum invocatione allegantur, immo paene omnia, quae in hanc sententiam ex veteribus produci solent, ex opinione tunc communiter in ecclesia recepta, loqui de *martyrum tantum intercessione vel invocatione, & quidem ad memorias eorum, vel in natali eorum die, i. e. in passionis die, quo martyres secundum vitam animalem ac temporariam orbi denascentes, vitam coelestem vivere coeperunt; inde autem colligi non posse, sanctos omnes in coelis viventes & angelos nobis interpellandos esse: speciali enim prae aliis omnibus saltem sanctis privilegio, ex probabili veteris ecclesiae sententia, in negotiis nostris procurandis gaudere martyres.* Laudo, quod ingenue martyrum saltem

sal
atu
clo
tam
rissi
in f
just
lan
emo
dit,
culp
porn
man
eare
aut
non
tyre
Vic
8.
reli
sula
ad
cele
ci h
ci a
ex
qua
bre

Et
slii

saltem invocationem admisisse Augustinum fateatur, sed angelorum atque aliorum etiam sanctorum compellationem piae vetustati probatam fuisse, perperam negat; ut ex praedictis clarissime constat. Doleo certe Joanni Barclaio in sua Paraenesi lib. 2. c. 7. p. 339. causam tam justam cum doctissimo elienthepisc hic expostulandi datam: *Serenissimi Britanniarum Regis elemosynarium hic, inquit, alloqui lubet. Illi Rex credit,* Pag. 321.) *alii multi credunt: & toties in culpa est, quoties alios in culpa esse facit. Videat porro, quanto errore negaverit, Augustino placere, ut martyres invocentur. In Respons. ad Apologiam card. Bellarm. cap. 1. sic loquitur: Augustino autem assentimur. Nam Augustino martyres non invocantur. Immo, inquit, invocantur martyres Augustino, nisi ipsi Augustino non credimus. Vide locum Augustini lib. 22. de civit. D. cap. 8. Florentinus, inquit hipponensis noster, homo religiosus & pauper, qui sartoris se arte pascibat, casulam perdiderat, & unde sibi emeret non habebat: ad viginti martyres, quorum memoria apud nos est celeberrima, clara voce, ut vestiretur, oravit. Locihisunt ex libris, qui certo sunt Augustini; loci autem, qui a multis aliis adducuntur, sunt ex scriptis dubiis vel supposititiis petiti. Aliorum quarti & quinti seculorum Patrum testimonia brevitate causa omitto.*

Quod autem Protestantes, privatas illas sanctorum compellationes, ut loquuntur, temporibus Basilii & Nazianzeni usurpari ceptas, tandem circa

tempora Gregorii *M. i. 6.* ante annos 1000. publicis litaniiis insertas fuisse, & non prius, affirmant, id exigui est momenti, cum primo non Gregorii magni demum, sed Patrum etiam anteriorum seculorum, graecorum & latinorum, doctissimorum juxta ac sanctissimorum, temporibus, publice cum in scriptum in concionibus usurpatae & probatae fuerint istiusmodi compellationes, ut demonstratum est. Secundo narrat Walatridus Strabo lib. de Rebus eccles. cap. 28. litaniam sanctorum, post eusebiani Martyrologii epitomen, a D. Hieron. latine factam, credi in usum assumptam; vel potius, ut alii Strabonis mentem explicant, ante conversum ab Hieronymo Eusebii Martyrologium, tanto numero quidem sanctos in litania recensitos non fuisse: tunc enim praecipui tantum aliquot, ut B. virgo. & alii, & qui in unoquoque loco celebriores erant, nominabantur, caeteri universe compellabantur. Editio vero Martyrologio plurimum nomina, quod in Gregorio, cordubensi episcopo, in concilio episcoporum a Theodosio imperatore laudatum idem Strabo refert, memorari coeperunt. Vide Serar. de Litaniiis lib. 1. cap. 4. aliosque. Denique multis jam seculis in universa ecclesia, in oriente non minus quam in occidente, etiam in aquilone apud Muscovitas, (Pag. 322.) litania est decantata; ut puta, *S. Petre, ora pro nobis.* Totius autem ecclesiae universalem consensum spernere aut damnare, res est longe periculosissima.

Certe

com
qui
in c
tra
fen
con
den
Ge
adh
un
stit
corp
cinn
Ert
ren
scia
sum
stor
gat
one
dic
dos
mor
dele
car

foff
file
san

Certe melius & modestius de hac sanctorum compellatione, in reformationis principio, praecipui quidam Protestantium senserunt & scripserunt. Si in ea sententia, quam initio cum veteri ecclesia communem habebant, permansissent, atque intra abusuum tantum reprehensionem constitissent, melius fortasse auctoritati & paci ecclesiae consuluissent; ut sapienter admonet G. Cassander in Consult. art. 21. M. Lutherus in epist. ad Georgium Spalatinum anno 1518. scripta, quae adhuc extat: *Mi Spalatine*, non fuit mens mea unquam, venerationem sanctorum esse superstitiosam, neque invocationes eorum pro causis vel corporalisimis. Hoc enim sapiunt haeretici illi vicini nostri Picardi in Bohemia, &c. Et in epist. ad Erfurdienfes anno 22. *Sinite*, ut divorum implorent nomina, quando ita volunt, ea tamen lege, ut sciant, sibi cavendum, ne quam fiduciam & praesumptionem, persuasionem falsa indueli, in ullum sanctorum ponant, sed in solum Christum. Et in Purgatione quorundam articulorum: *De intercessionem sanctorum cum tota ecclesia Christi sentio*, & iudico, sanctos a nobis honorandos esse, atque invocandos. Et de Praeparatione ad mortem: *In mortis articulo B. virginem, suum angelum, & delectum a se apostolum, & sanctos reliquos invocare non cesset, ut pro se intercedant ad Dominum.*

J. Oecolampad. in annotat. in ferm. Chrysost. in Juventinum & Maximum martyres, Basilicae excusis anno 1623. p. 163. *Sunt, qui de sanctis volunt nihil audire aliud, quam quod dormi-*

H b s

ant

ant & quiescant in Christo, expectantes revelationem & diem D. N. F. Christi, recepturi tunc utramque solam simul: nunc neque intercedant, neque si intercedant, quod aegre admittunt, invocandi sint. Interpellandi officium dicunt solius Christi esse, & nusquam scripturam nos adhortari, ut sanctos precibus nostris imploremus. Neque enim huc quadrat illud ultimi psalmi, Laudate Dominum in sanctis: illud ex Job, Convertere ad aliquem sanctorum, Habet opinio haec aliquid haud contemnendum, cui refragari fas non fuerit. Attamen ei per omnia nequaquam accesserim. Neque enim intercessionem sanctorum inficias ierim: Pag. 323) neque impiorum & idololatrarum esse asseveraverim, cum illis implorare patrocinia sanctorum. Caeterum precor votis omnibus, ut praetercursis sanctorum atque angelorum omnium, quae in medio sunt, cunctis agminibus, summa fide & alacritate, ad ipsum angelorum regem & caelorum conditorem contendamus. Quamvis a nullo exigere ausim: fidem enim ad mensuram cuique Deus ipse suppeditat; optarim tamen. Et p. 166. 167. Sancti quoque in caelis sua charitate flagrant, non desinunt pro nobis intercedere. Quid igitur mali, si hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle, etiamsi nihil tale praeceperit? Quid mali, si & commendemus patrocinia sanctorum, modo id circumspicte, opportune & modice fiat, pro auditorum qualitate? Id quod hic agit Chrysostomus, & Nazianz. quoque in laudibus Cypriani. Et observant hoc ferme omnes ecclesiae, tam orientis quam occidentis,

M.Bu.

M. Bucerus in Defens. contra *episcop. abrin-
censem: *Si quis, inquit, perpensa infinita illa Dei
in sanctos indulgentia & facilitate, & simul illorum
in nos miseros adhuc conservos suos & commembra
charitate, animi ardore huc prorumpat, ut illos cen
praesentes praesens appellet, proque se intercedere ad
Deum roget, id, licet in nulla scriptura doceatur,
si sic tamen fiat, nulli damnamus. Et postea:
In animis, inquit, sic comparatis, uti videmus, nihil
tribui humanis meritis, sed omnia misericordiae
Dei, & redemptioni D. N. J. C. ita quod divos, ut
pro se orent, invocant, licet id faciant absque ul-
lo & sensu & exemplo scripturae, damnare ta-
men non possumus. Atque hunc solum in mo-
dum videmus orthodoxis Patribus sanctorum coelorum
invocationem usurpatam & traditam. Et in com-
ment. in ep. ad Rom. cap. 8. p. 413. Intercessio,
quam pridem divi tribuunt ecclesiae, non potest ex
scripturis statui aliud esse, quam perpetua illorum
vota de nostra redemptione consummanda. Qui-
bus fidere ex se impium, quaerere ea, incertum est:
affectus tamen salutis, qui eo usque sese attollit, ut
divorum quoque intercessionem in Christo, non prae
Christo, quaerat, non excoitiens, quam certum fit,
quo feratur, damnari non debet. Et hoc reveren-
tiae detulisse veterum observationi hac in re, quae
scilicet usu, nullo autem oraculo scripturae inolevit,
satis fuerit.*

Joachi-

*Episcop. abrinensem] Qui fuit Rob. Coenalis sive, ut alias
scribitur, Cenalis vel Senalis, primo episc. regiensis, dein
abrinensis seu arboricensis. Vide Koenigii Biblioth. V. &
N. p. 180. & 746. & Hydii Catal. impressor. libr. bibl.
bodl. part. I. p. 179.

pag. 324.) Joachimus Camerarius, vir doctissimus, in lib. de Pii catholicae ecclesiae precibus, cum de sanctis hominibus jam Christo fruentibus loquitur: *Pia, inquit, affectio erga illos, & votum communium precum, non potest, ut opinor, damnari: cum neque adversetur doctrinae veritatis caelestis, & exempla vetustatis extent.* Quem locum adducit Cassander in Defens. libri de Officio pii viri pag. 847. Orationem illam in canone missae, *Omnia sanctorum tuorum precibus concedas, ut in omnibus protectionis tuae muniamur auxilio,* Phil. Melanchthon in Consilio de moderandis controversiis religionis, scripto ad Gallos anno 1535. *intolerabilem non esse censuit: Docti, inquit, de hac forma deliberare possunt.* Vide etiam partem primam Consil. theol. p. 234. Rich. Fieldus in Appendice ad lib. 3. de Ecclesia pag. 223. edit. ult. asserit, *nihil continere, quod a Protestantibus improbetur.* Th. Mortonus Appellat. cathol. lib. 2. cap. 12. sect. 2. pag. 227. *nullum in eo idololatriae periculum inesse posse, cum non ad sanctos directe, sed ad Deum dirigatur.* Audiatur etiam super hac re auctor Enchiridii colon. in Decalogum pag. 253. *Si rem acutius perpendamus, tota contentio (modo absit superstitio) in verbis tantum sita est. Convenit enim, & absque controversia est, sanctos, qui in Domino obdormierunt, sedulo & continue orare pro nobis, veluti unius ejusdemque corporis membra, qui nostram salutem, sine quibus consummandi non sunt, expectant & desiderant. Alioqui articulus de sanctorum communionem symbolum fidei eximendus erit,*

aut

aut
qu
pro
pre
pet
mu
com
plic
tine
exci
dat
bis
nion
illi p
& s
in li
dun
pos
pon
cibu
suba
& h
tur
fide
tanq
van
inspe
ram
ve d
pro
nos

aut ecclesia triumphans a militante rescindenda ;
 quod plane christiana aures abhorrent. Jam quid
 prohibet, ut, quos sedulo pro nobis Deum de-
 precari scimus, eorum etiam precibus concedi
 petamus, ut in omnibus divinae protectionis
 muniamur auxilio? Certe non poterit nobis fructus
 communionis sanctorum ecclesiae triumphantis ap-
 plicari, quemadmodum nec alia, quae symbolo con-
 tinentur, nisi per fidem, quae piis votis ac desideriis
 excitanda est. Ergo etsi nihil sanctis hinc acce-
 dat, quod eos interpellamus, ut Deum pro no-
 bis deprecetur, tamen eo ipso fidem commu-
 nionis sanctorum in nobis excitamus, ut, quod
 illi pro nobis assidue faciunt, nobis etiam applicetur,
 & salutare sit: Pag. 325.) quemadmodum Aug.
 in lib. de Cura pro mortuis dicit, non contemnen-
 dum esse affectum morientis, qui desiderarit,
 post obitum corpus suum in basilicam martyris
 poni, si quidem is crediderit, animam suam pre-
 cibus martyris adjuvari. Hoc enim, quod (ut
 subdit) ita credidit, supplicatio quaedam fuit,
 & haec profuit, si quid profuit. Non respuit igitur
 ecclesia, quicquid citra injuriam Dei fit, quo
 fides in nobis excitatur, veluti cum sanctis nos,
 tanquam patronis, post Christum apud Deum adju-
 vandos orando commendamus: Deus enim cordis
 inspector est, & voti pietatem examinat, non structu-
 ram verborum. Nam quid refert apud Deum, si-
 ve dicamus: Scimus o Deus, S. Petrum orare
 pro nobis; ejus itaque precibus concede, ut
 nos tuae protectionis auxilio muniamur: quam
fidi-

si dicamus : S. Petre ora pro nobis ; nisi quod, quantum ad nos attinet, cum sanctos nominatim appellamus, non solum fidem, sed etiam mutuae charitatis affectum exprimimus, persuasum habentes, apostolos & martyres, qui adhuc in corpore constituti, & voluerunt & potuerunt pro caeteris orare, nunc tanto magis pro nobis esse sollicitos, quanto post coronas, victorias & triumphos nos ardentiori charitate complectuntur ? Haec omnia ille.

If. Casaubonus in Resp. ad epist. card. Perironii pag. 929. Respondet Rex: Primis nascentis ecclesiae temporibus, alium praeter unum Deum opt. max. fuisse orari solitum, demonstrari omnino haud posse. Postea morem esse introductum orandi ad memorias martyrum, ac paulatim coepisse apostrophas fieri ad sanctos, extra Dei cultum: optari etiam & vota fieri, non ad illos quidem primo, sed ut illi Deum orarent. Quod si hac fine exempla nova stetissent, ne rex quidem illorum temporum consuetudinem vehementer reprehenderet: certe non ita damnaret, ut quod postea receptum est moribus. Et pag. 930. Postremo seculi illius (quarti scilicet) morem inter utilia aut licita si admiserunt pii Patres: (sed cur dubitanter hac de re, de qua pii illi Patres nunquam dubitarunt, loquitur Casaubonus?) at inter absolute necessaria ad salutem, nunquam profecto posuerunt. Sed nec doctiores Romanenses hoc asserunt.

Jo. Gerhardus Loc. theol. tom. 8. de Morte n. 377. Sciendum est, inquit, non esse quaestionem, de

de r
mon
ris a
do a
liter
suas
stran
nec
simp
eam
non
amp
stris
ut L
qvo
fira
la e
sum
ei T
cula
nec
exte
est,
exe
gen
comp
voca
prop
quer
scan
dus

de nuda sanctorum compellatione, qva sancti moneantur & invitentur, ut pro Ecclesia in terris adhuc militante orent, (Pag. 326.) *quomodo a piis in his terris viventibus vel coram vel per literas petimus, ut pro nobis apud Deum intercedant, suas preces nostris conjugant, iisdemque salutem nostram fideliter commendent. Quamvis enim, inquit, nec hanc defunctorum sanctorum compellationem simpliciter probemus, (neque tamen simpliciter eam damnare audebat; sed rationes ipsius, cur non simpliciter probet, audiamus) cum illi non amplius, ut sancti in terris adhuc viventes, rebus nostris intersint, (esto: rogamus tamen non frustra, ut Deum pro nobis orent ex charitatis affectu, quo ipsi in nos feruntur, & ex eo rerum nostrarum sensu, quem habent. De generali nulla est controversia. Quod ad particularem sensum attinet, non rogamus nisi hypothetice, ei tunc est. Multa etiam scire possunt in particulari, de quibus nobis nihil certo constat) nec de tali compellatione praeceptum vel exemplum extet in scriptura, (atqvi res tantum adiaphora est, ac proinde nullum de ea praeceptum vel exemplum in scriptura extans, necessario exigendum est) cumque periculum subsit, ne ex tali compellatione absentium ad religiosam eorundem invocationem fiat progressus: (sed non continuo propter periculum abusus, aut abusum etiam, quem re ipsa cernimus, legitimus rei usus cum scandalo totius ecclesiae tollendus aut damnandus est) tamen ex praxi & confessione Pontificiorum*

runz

rum constat, eos non esse tali sanctorum compellatione contentos, sed religiose eosdem invocare. Sed de erroribus quorundam Romanensium hac in re, cum Deo, capite sequente dicemus.

Fr. Whiteus contra Fisherum jesuitam in ipso disputationis suae hac de quaestione vestibulo p. 288. timide sic scribit: *Etsi daretur, modum quendam petendi aut compellendi sanctos & angelos, ut nobiscum sint comprecatores, & pro nobis apud Deum intercedant, licitum esse;* (citatur hic ad marginem verba Alex. hal. 4. qv. 26. m. 2. artic. 3. de quibus vide supra, & Bucerii verba in Rom. 8. pag. 323. a nobis allegata, quibus diserte affirmatur, veterum observationem hac in re damnari non debere) *invocatio tamen eorundem, juxta Ecclesiae romanae praxin, approbata non est.*

R. Montacut. unus tunc ex Canonicis vin-
desoriensibus, coram rege Jacobo VI. tractans
verba illa psal. 50. 15. *Invoca me in die tribulationis, &c.* (pag. 327.) & sanctorum atque
angelorum absentium invocationem stultitiae
saltem & fatuitatis damnans pro concione, ipso-
met confitente in tract. de Invocatione sanct.
p. 96. & impotenter hic in archiepiscopum
spalat. qui concioni tunc interfuit, debac-
chans, ac mirifice paratragedians, haec dixit:
De angelo custode fortassis ampliandum. Non quia,
ut ait ipsius hyperaspistes R. Crakanth. contra
archiepisc. spalat. c. 18. p. 375. *prolixiorum tra-*
ctatum res haec desiderabat, aut quia cum in ange-
lo custo-

lo custode major sit Pontificiis & spes & species in hac invocationis causa, ampliore quoque de orationem, quam temporis illius angustiae paterentur, habendam censuit: sed quia, ut ipse disertè mentem suam loco praeditto explicans dicit, cum opinione sit recepta, & quidem jam diu recepta fuerit, licet de fide non sit, unumquemque saltem justum angelum custodem habere, atque hunc praesentem semper adesse ex Dei mandato & deputatione, nihil absurdi esse existimabat in natura, neque analogiae fidei, aut scripturis ullo modo adversari, multo minus impium esse, dicere, *Sancte angele custos, ora pro me*, hoc scilicet supposito, quod dictum est, & quod Patres semper maxime probabile esse censuerunt. Vide pag. 97. & seq. *Sed salus reip.*, inquit, *non vertitur in istis*. Idem ibid. pag. 183. respondens ad factum Justinæ virginis a Nazianzeno orat. in Cyprianum memoratum, quæ primum ad Deum confugit, sponsum suum Christum defensorem assumpt, denique virginem Mariam rogavit, ut periclitanti virgini opem ferret, &c. *Hanc*, inquit, *Romanenses compellans, libertatem nobis concede, & licet vobis jam non movemus. Si illi (Romanenses) hoc facerent ipsimet, & proselytos atque novitios suos in omnibus necessitatibus docerent facere, quod fecit virgo haec, ad Deum scilicet, & Christum primo confugere, & deinceps ex abundanti, sive adjuvent sive non adjuvent, in auxilium advocare B. virg. Mariam, S. Petrum, S. Paulum, & tunc aliis, ut loquitur nazianzenus, non con-*

tenderemus. In Ecclesiae romanae praxi res longe aliter se habet. Haec ille.

Sed his missis, audiamus iudicia theologorum moderatorum, & concordiae ecclesiasticae apprime studiosorum. (Pag. 328.) Erasmus Ep. lib. 25, in ep. ad J. Sadoletum episc. carpentoract, pag. 984. *Constat, nullum esse in divinis voluminibus locum, qui permittit invocare divos, nisi fortassis huc detorquere placet, quod dives in evangelica parabola implorat opem Abraham. Quamquam autem in re tanta novare quicquam praeter auctoritatem scripturae merito periculosum videri possit, tamen invocationem divorum nusquam improbo, nec improbandam sentio, modo absit superstitio; quam aliquoties noto, nec id sine causa. Et de Amabili ecclesiae concordia: Religiosi affectus est, credere, sanctos nonnihil apud Deum precibus suis posse. Ac quibus diversa sedit opinio, pura mente, sinceraque fide invocent Patrem, Filium & Spiritum S. nec obturbent odiose iis, qui citra superstitionem implorant divorum suffragia. Superstitio, quam fateor in invocatione & cultu divorum esse plurimam, tollenda est. Pius ac simplex affectus interdum tolerandus est, etiamsi sit cum aliquo conjunctus errore: ut enim nostra vota non sentiant divi, sentit tamen Christus, qui & amat simplices animas, & si minus per sanctos, recte pro sanctis dabit nobis, quae petimus.*

Andr. Fricius, cujus aliquoties nobis mentio supra facta est, lib. 4. de Ecclesia cap. 11, citatis hisce ultimis Erasmi verbis sic loquitur: *Quam obrem*

obrem moderate mihi & scienter Erasmus hanc sententiam sic temperasse videtur: Religiosi affectus est, &c. Et in fine capituli: Cum igitur multi sint ita instituti, ut in causis religiosis acquiescere nulla in re possint, cujus demonstrationem habere non queant ex divinis eloquiis: par fuerit, ut sanctorum in vocatio aut autoritatibus biblicorum confirmanda sit clavis & certis: (sed * nullam esse hujus rei necessitatem, saepe nobis dictum est) aut arbitrio cujusque permittenda, nec quisquam ad eam cogendus: sique de earum quaestionum numero, in quibus cuique sensu suo abundare liceat.

Episcopi Ecclesiae anglicanae in Pia & catholica christiani hominis institutione tempore Henrici II. edita, in explicatione praecepti decalogi tertii: Caeterum precari sanctos, ut nobiscum apud Deum ac pro nobis intercedant in his, quae a Deo petimus, quaeque a Deo solo nobis conferri expectamus, modo non eos, ut ipsorum donorum & gratiarum datores, sed intercessores tantum veneremur, vetustissimo simul & perpetuo catholicae Ecclesiae usu receptum & approbatum est.

(Pag. 329.)

In libro Caesari tradito a quibusdam viris doctis & bonis ad promovendam conciliationem, &c. Ratisb. an. 1541. (vide apud Goldastum Constitut. imperial. tom. 2.) artic. 19. qui & dogmata quaedam continet, quae Ecclesiae auctoritate declarata & firmata sunt: Nec damnandum

li 2

est,

* Nullam esse hujus rei necessitatem.] Vide hic p. 300, 305, 323, 326.

est, inquit, si quis religiosa quadam pietate, & animi quodam errore, in commemorationem tam intimae nostrae cum sanctis in Christo unionis, eos etiam nominatim appellat: sed extra preces, quae ad altare offeruntur, in quibus ad solum Deum Patrem per Christum dirigenda est oratio, ut habet Concil. carthag. 3. sic tamen ut rota fiducia in solum Jesum Christum omnis boni auctorem reponatur, & nihil, quod Deo proprium est, sanctis tribuatur, tantum vero ut conservi, (qui iam meruerunt fieri supernorum civium consortes) non secus quam qui nobiscum adhuc in carne sunt sancti Dei homines, ad iuvandas nostras preces apud Deum implorentur. De Georgii Cassandri sententia, ex supradictis facile cuivis constat. Vide Consultat. art. 21. Defens. libelli de officio pii viri p. 849. & epist. 19. quae est ad Joan. Molinaeum.

De sententia G. Wicelii lege Dissertationem ejusdem super hoc argumento Lipsiae impressam anno 1538. Et Method. concord. c. 14. Quid vero, inquit, consilii dabitur, ut non prorsus sublata intercessione sanctorum, amicitia inter nos sancta fiat? Ecclesiastici ponant modum dogmati suo, & non faciant articulum symboli ex pia persuasione. Partes non vociferentur impium, quod est probabile, nec obturbent cupientibus suis precibus intercessionem coeli civium accedere. Aequa, ni fallor, haec conditio est, quam si utrique accipiant, atque eam non refugiant, pax est.

Archi-

20.
loqv
sanct
pura
ex P
mon
depr
tes c
aliqu
sanct
deni
exen
resp
nus
Aos
tanc
hori
dorn
cant
peri
lolat
ac
Aus
vero
te u
peri
sed
J
tis:

Archiep. spat. l. 7. de Rep. eccles. c. 12. n. 20. & aliquot seq. invocationem humanam, & ut loquitur, civilem angelorum, B. virg. Mariae, & sanctorum in caelis beatorum, antiquam Ecclesiam puram adhuc & incorruptam usurpasse, fuisse probat ex Patribus; licet quaedam, quae allegat, testimonia, ex scriptis tantum dubiis, vel supposititiis deprompta sint. Et n. 27. ad ea, quae Protestantes communiter objectant, quod scilicet absque aliqua aut Dei aut Christi injuria non fiat, quod sanctorum animae nostras invocationes non audiant, denique quod nullum sit scripturae mandatum, vel exemplum, aut promissio de invocatione sanctorum, respondet, & n. 28. docet, quo sensu Augustinus de Civ. Dei l. 22. c. 10. negaverit sanctos a nobis invocari. (Pag. 330.) Et tandem partes ad mutuam tolerantiam sic hortatur: Ne ergo propter hunc invocationis sanctorum ritum schismata fiant. Qui sanctos invocant, caveant, & plebem instruant saepissime, ne adsit periculum indebiti & illiciti sanctorum cultus idolatrici, & bene has invocationes perpurgent, ac sanctorum invocandorum habeatur delectus, cum sola canonizatio papalis non sufficiat: qui vero invocationes hasce abjecerunt, ne illas absolute ut in se malas damnent, si caute fiant, sed ut periculosas omittant, & neutri alteros abjiciant, sed cum charitate tolerant. Sic ille.

J. Barnesius in libro & loco* supra memoratis; Bonum est, quandoque rogare sanctos, ut Deum

li 3

pro

* Supra] Pag. 285.

pro nobis orant ex affectu humanitatis, quo ipsi in nos feruntur. Et ex praxi interpellantium sanctos, non est necesse inferre, eos nos certo audire. Satis est, interpellatores eorum pie id credere, se ab illis audiri. Et theologi docent, ad actum virtutis moralis, qualis est religio, sufficere, pie credere, quod adsit objectum, circa quod versatur, ut ad exercitium elemosynae, satis est credi, illum esse pauperem, qui stipem mendicatio petit: esto, pauper non sit. Ita ut conversemur cum sancto, sat est, pie credere, eum rerum nostrarum curam gerere. Credulitatis hujus suspiciones non desunt probabiles. Vide reliqua, quae subdit, supra p. 285. 298. & auctorem Examinis pacifici, cap. 1. p. 10. versionis anglicanae, item auctorem libri de Traditionibus catholicis, quae est. 40. ubi invocationem sanctorum nec scripturis repugnare, neque etiam inanem & inutilem esse, licet sancti omnes interpellationes nostras non cognoscant, ex mente orientalis Ecclesiae ostendit; immo ritum hunc ab antiquitate in universali ecclesia receptum esse, affirmat. Vide etiam finem tractatus pag. 233. 234. ubi controversiam hanc, inter orientalem Ecclesiam praesertim & Protestantes, in verbis tantum litam esse judicat.

CAP.

CAPUT V.

Variae corruptelae & fædi abusus in doctrina & praxi hodierna Ecclesiae romanae circa invocationem sanctorum monstrantur, & breviter refutantur.

Auidacter, si non etiam falso, docent multi hodie Romanenses, certum esse, immo de fide, quod *sancti omnes orationes, quas ad illos fundimus, etiam quae solo cordis affectu proferuntur, cognoscant.* Bellarm. de Sanctor. beatit. lib. 1. cap. 20. *Etsi, inquit, dubitatio esse possit, quemadmodum cognoscant absentia, & quae solo cordis affectu interdum proferuntur, tamen certum est, eos cognoscere.* Alexand. Pesantius in prima thes. quæst. 12. artic. 10. disput. 7. concl. 6. *Notandum, quod est de fide, beatos cognoscere orationes, quas ad illos fundimus: alias frustra fierent.* Similiter docent & multi alii. Vide, quæ supra contra hanc sententiam disseruimus.

Non solum *ab angelis, sed etiam a sanctis regi & gubernari omnes fideles viventes, male a Bellarmino lib. prædicto cap. 18. aliisque plurimis, ut dogma certum, statuitur.* Neque loca, quæ citantur ex Apoc. 2. & 3. & Matth. 24. necessario aut clare id evincunt. Videantur doctissimi interpretes etiam e Romanensibus in loco. Consulantur etiam Protestantes. Existimantur

quidem veterum multi, *martyres*, utpote speciali prae aliis privilegio donatos, *nostros esse praefules*, ut loquitur Ambrosi. lib. de Viduis, & *speculatores vitae actuumque nostrorum*, sed probabili tantum opinione; certum autem id esse, & de fide, nunquam statuerunt: neque etiam sine expressa revelatione statuere potuerunt.

Male tam sollicite & anxie scriptores multi, sed concionatores longe plures in Ecclesia romana, invocationem sanctorum urgent; perinde ac si *hujusmodi invocationis necessitatem* populo maxime persvasam optarent: quam tamen aperte defendere non audent, doctiores saltem & modestiores ex iis. pag. 332.) *Et si enim bonum sit. quandoque rogare sanctos*, inquit J. Barne-
nelius, *ut Deum pro nobis orent ex affectu humani-
tatis, quo ipsi in nos feruntur*; tamen utilius est Deum religiose orare. *Et de hac re moneri debe-
ret populus, ne plus religionis putent esse, in rogandis
sanctis, quam in orando Deo.* Atque hic citat Chry-
sostomum, qui homil. de Profectu evang. expre-
sse monet: *Per te ipsum Deum preceris. Neque tam
facile Deus annuit, cum alii pro nobis orant, ut cum
ipsimet oramus.* Et Theophyl. in cap. 15. Matth.
Licet, inquit, *sancti orent pro nobis, tamen nos
pro nobis ipsis petentes magis audimur.* Jac. Sadole-
tus, episc. carpentoract. Epist. l. 4. ep. 2. ad Era-
smum: *Illud item censuerim, cum jam accepta vulgo
quaedam sint, quae suapte natura ita redolent pieta-
tem, ut solum in eis, quod nimium est, subaccu-
sari posse videatur, (cujusmodi est, quorundam
san-*

san-
non
mul-
num
na f
cile
tion
stra
inge
num
super
ait,
Don
p. 9
men
circa
per p
in sa
mer
de q
tanq
quan
orati
men
stanc
spala
cessu
lior
erit,
invo

sanctorum veneratio, & picturarum crebritas) non esse popularibus studiis obsistendum: non quin multo sit rectius, figere in Christo cogitationum summam; sed neque ista a fide nostra aliena sunt, & non queunt omnes ad sublimiora illa facile ascendere. Haec ille, sanctorum interpellationem non quidem damnans, quam a fide nostra non alienam esse censet, agnoscens tamen ingenue, multo rectius esse, in Christo cogitationum summam figere. Sed nimis molliter alas superstitionis popularis tangit, & tangi vult, cum ait, *populi opinionibus & studiis non esse obsistendum*. Dominicus Sotus de Justitia & jure l. 10. q. 5. p. 993. *Supremus scopus orandi esse debet, cor & mentem, quam maxime fieri queat, deificare. Quocirca si possibile esset, in deitatem ipsam satius semper foret attendere. Quod si vel in alios sanctos, vel in sacram virginem attendatur, non sic debet illic mens gradum figere, ac si ultimus esset scopus: de quo indocta plebs saepissime errat, sed debet id tanquam medium accipi, per quod ad divinitatem, quantum Deus dederit, ascendatur. Quapropter oratio a sanctis sic describitur, quod sit ascensus mentis, non in divas neque in alias supremas substantias, sed in Deum ipsum*. Haec ille. Archiep. spalat. de Rep. eccl. lib 7. cap. 12. n. 28. *Cum necessaria non sit invocatio sanctorum, & tutior ac utilior pro nobis precator sit Christus, tutius & utilius erit, ad ipsum solum confugere.*

J. Hofmeisterus, post multa e Patribus de invocac. sancti. testimonia coacervata, tandem,

concludit illa sententia, Pag. 333.) quae extat, in libris de Visitatione infirmorum, qui Augustino adscribuntur, lib. 2. cap. 2. *Tutius & jucundius loquor ad meum Jesum, quam ad aliquem sanctorum spirituum Dei: plus debet mihi Christus, quam alicui caelestium spirituum.*

Sancti orationis & intercessionis mediatores, nisi in significatione vocis mediatoris perquam lata, impropria, & scripturis inusitata, male a quibusdam, immo a plurimis Romanensibus appellantur. Sed multo pejus eorum suffragia & preces hoc animo expetuntur, quasi sint exorabiliores Deo & Christo. Sicut enim unus est Deus, ita quoque unus est mediator Dei & hominum, homo C. J. 1. Tim. 2. 5. *Homines omnes christiani*, inquit Augustinus lib. 2. contra Parmenian. cap. 8. *in vicem se commendant orationibus suis: pro quo autem nullus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusque mediator est.* Jo. Hesselius in 1. Tim. 2. *Ob eam causam*, inquit, *Christus dicitur mediator Dei & hominum, quia Deum hominibus reconciliat placando eum super peccatis commissis, & impetrando nobis spiritum obedientiae, quo deinceps placeamus Deo. Itaque ex dictis manifestum est, sanctos homines & angelos non esse mediatores, ut scriptura loquitur, quia non possunt per se ipsos Deo placere; immo ut impropria locutione mediatores dicantur, non tamen mediatores esse Dei & hominum, sed, sit ita loquendum est, mediatores ad mediatorem. Quicquid enim aut angelus aut homo sanctus a Deo petit, id petit per Christum mediatorem.*

diato
ut C
de C
120.
scil.
diato
res,
pona
pti r
num
rent
cem
hoc
eo, e
cepta
sius
qui
prae
bisc
cum
re C
tius.
Patri
cum
Ber
Fab
nisi
mo
riq
sibi
qua

diatorem, neque ipse ad Deum immediate accedit, ut Christus. Claud. Espencaeus in Digressione de Christo mediatore ad 1. Tim. 2. 1. cap. 120. *Non est, inquit, quod moderni hinc (quia scilicet sancti pro nobis orant) tam vulgarem de mediatore existimationem habeant, ut alios mediatores, nisi forte valde late & improprie captos, interponant, cum mediatoris presse proprieque acceptatio non in hoc sita sit, quod pro cacteris oret; numquid enim omnes tibi mediatores, qui pro te orent? ergo universi, quantumlibet peccatores, invicem alii aliis omnes omnibus mediatores sunt: sed in hoc, quod reliquorum omnium preces & merita in eo, ejusque nomine, & per eum Deo placent & accepta sunt, Job. 14. 16. Pag. 334.) Jo. Barne-
sius: Sancti non sunt mediatores nostri apud Deum, qui interveniunt inter Deum & nos: sed potius sunt praeclara Christi membra, quae dignantur esse nobiscum collaterales comprecatores, qui se nobiscum facto agmine prosternunt coram agno, mediatore Christo, ut Deus per ipsum velit nobis esse propitius. Quod mediatores eos interdum appellant Patrum aliqui, ut objicit Bellarm. l. cit. cap. 20. cum aliis multis Romanensibus, nominatim Bernardus, quem ultimum Patrum recte cum N. Fabro appellaveris, ut supra dictum, id non nisi improprie & catachrestice faciunt. Quomodo autem majore studio, & pleniore fiducia plerique virginis matris & aliorum sanctorum, quos sibi patronos & advocatos delegerunt, nonnunquam etiam obscurorum & incertorum, quam ipsius*

ipſius Chriſti patrocinio & interceſſioni ſe commendarint, ac *proprios Chriſti*, tanquam jam advocati & interceſſoris officio defuncti, *titulos ad matrem, tanquam potiorem, vel certe leniorem & mitiorem*, tranſtulerint; neque id a vulgo tantum imperito facitatum, ſed etiam doctorem theol. ſcriptis & concionibus comprobatum, vide Caſſandr. in Deſenſ. libelli de officio pii viri p. 849. 850. & in Conſult. art. de Meritis & interceſſione ſanctorum, aliosque permultos. Inepte a Bellarm. de Bonis operibus in partic. lib. 1. cap. 15. ſingulae partes antiphonae illius, quae incipit, * *Salve Regina*, in B. Mariam rectiſſime convenire aſſeruntur, & ſcripturae maniſeſtiſſime eo detorquentur ab illo.

Quod Eccleſia romana in ſolemnibus quoque precibus ad Deum Patrem, *non tantum ſanctorum interceſſione, ſed etiam meritis per Chriſtum* juvari poſtulat, & quidem more vetuſtiſſimo, (niſi ſancti ſuis meritis, i. e. ex condignitate ſuorum operum, quae ex juſto & aequali valore ac pretio, pondere ac meſura, praemio vitae aeternae reſpondet, ut quidam Romanenſium, praefertim Jeſuitae, hodie docent, quae poſtulamur, nobis obtinere intelligantur) errore & culpa omni vacare, ingenuae conſitentur doctiſſimi quidam Proteſtantes. M. Bucerus in diſputatis Ratiſbonae anno 1546. p. 596. *Cum in his preceſſionibus* (intelligit publicas Eccleſiae preces, quas

* *Salve Regina*] Vide Wicel. in Elencho abuſ. p. 24. edit. coniungianae,

quas
inter
divis
Chri
& teſ
torum
eſſe
quor
glori
ciat.
prae
ra re
am in
inter
in ſu
gener
niſi
dona
ret, a
tium
cenſ
bus
ſalu
prop
ni ſi
torum
& ip
conſi
Dei
tur, q
pende

quas collectas vocant) quicquid divorum tribuitur
intercessionibus, vel meritis, id totum non ab ipsis
divis, sed a misericordia Dei, & per D. N. J.
Christum petitur, eo ipso, qui sic orant, confitentur
& testantur, se ea, Pag. 335.) quae a Deo per san-
ctorum intercessionem & merita orant, agnoscere
esse gratuita Dei dona, ne ipsis quidem divis, per
quorum merita illi orant, debita. & Deum divos suos
glorificare, ut propter ipsos etiam hominibus benefa-
ciat. Nam & nos istud libenter agnoscimus atque
praedicamus, Deum sanctorum suorum bona ope-
ra remunerari, non tantum in ipsis, verum eti-
am in iis, qui ad illos pertinent, & pro quibus
intercedunt ipsi: promissit enim se diligentibus, &
in suis praeceptis ambulantibus benefacturum in mille
generationes. Hinc domum Abimelechi regis, non
nisi Abraham intercedente, sanare voluit, & Moysi
donavit salutem totius populi, cum pro eo intercede-
ret, ac D. Paulo animas omnium cum ipso navigan-
tium. num. 176. Haec ille. Idem contra abrin-
censem, sanctis seu divis, ut ipse appellat, caelesti-
bus tribuit nostri summam charitatem, nostraeque
salutis voluntatem, Deo quoque illos tanti esse, ut
propter eos nobis plurima largiatur. Ibidem: Sic-
ut fidem ipsam, inquit, bonorum operum ac meri-
torum fontem, donum Dei gratuitum agnoscimus, sic
& ipsa opera & merita, Dei gratuita munera
confitemur, quae ex se nihil, ex dignitate autem
Dei meritoque Christi, id sive nobis, sive aliis meren-
tur, quod illis Deus ex ultronica sua benevolentia re-
pendere statuit. Ibidem: Fatemur, eam esse com-
munia.

munionem Ecclesiae, ac mutuam Spiritus sancti totius divinae beneficentiae subministrationem, ut alii aliorum gratia, ingentia a Deo beneficia, tum interna tum externa, percipiant. Verbis illis Buceri primo citatis R. Fieldus in Appendice libri tertii de Ecclesia pag. 224. neminem Protestantium contradicere asserit. Videatur quoque Cassander in Consult. artic. de Meritis & intercessione sanctor. p. 971. & epist. 34. ad Renierum Solinandum pag. 1127. & 1128.

Perperam non tantum intercessionem, sed ipsa caelestia, non terrena duntaxat, bona a sanctis petunt & expectant: & quum Ecclesia universa, ut inquit Bellarminus lib. 1. de Bonis Operib. inarticul. c. 15. in hymno ad virginem dicit,

Pag. 336.)

Maria, mater gratiae,

Mater misericordiae,

Tu nos ab hoste protege,

Et hora mortis suscipe.

Et in hymno Apostolorum:

Quorum praecepto subditur

Salus, & languor omnium,

Sanate aegros moribus,

Nos reddentes virtutibus.

agre Bellarminus haec & id genus alia excusans, inquit: Notandum est, cum dicimus, non debere peti a sanctis, nisi ut orent pro nobis, nos non agere de verbis, sed de sensu verborum: nam quantum ad verba, licet dicere, S. Petre, miserere mei, salva me, aperi mihi aditum coeli, item, da mi-

hi la-

*I
hi san
fort
& m
illud
at, c.
rium
filium
dictis
& si
vix
Geor
one
dum
tione
Vo
spala
inqv
inter
sancti
Neg
sed t
ora,
mun
ut ip
rogan
rotat
bus
dam
sancti*

hi sanitatem corporis, da patientiam, da mihi fortitudinem, &c. dummodo intelligamus, salva me, & miserere mei orando pro me, da mihi hoc & illud tuis precibus & meritis. lib. 1. de Sanct. beat. c. 17. Affirmat quidem ille sic loqui Gregorium nazianzenum orat. in Cyprianum, & in Basilium, & alios multos veterum. Sed quis in dictis illis, suscipe, dirige, pascere, ostende, abige, & si qua id genus alia sunt, durissimam aurologiam & catachresin non inesse videt, ut recte ait Georg. Wicelius commentariolo de Intercessione divorum, & quidem non in privatis, nedum in publicis ecclesiae orationibus ad imitationem trahendam?

Verissime & certissima ex scientia Archiep. spalat. * I. supra cit. n. 28. Plebem rudiores, inquit, religiose sanctos invocare, & magis plurimos interne religioso affectu erga B. virginem aut aliquem sanctum affici, quam erga Christum, non est dubium. Neque enim invocant sanctum, tanquam precatorem, sed tanquam principalem adiutorem. Neque dicunt, ora, sed, adjuva, occurre, salva. Neque aut exprimunt, aut mente intelligunt, ut haec fiant orando, sed ut ipsi sancti seipsis immediate haec faciant, eosque rogando plurimi virgini Mariae & sanctis se totos, totam animam, totum spiritum, & in spiritualibus penitus subjiciunt; quae est idololatria quaedam formata.

Wicelius, l. c. In periculis, inquit, invocare sanctos, (Pag. 337.) inventum est superstitiosorum, aut

* I. supra cit.] Pag. 332.

aut certe incantorum, quorum gratia Meschichim seu Christiani nos apud Judaeos male audiamus. Veror, ne tale cedat in opprobrium neglecti Dei, qui adjutor est in tribulatione, ut dicitur: Invoca me in die tribulationis tuae, unus servator tam corporis quam animae existens, utpote qui unus utrumque concedit, quique unus utrumque sospitare potest. Vitanam vulgus fidelium errore liberaretur, quo hactenus praesidio sanctorum plus fesus est, quam Dei sui. Vide prolixam hujus sententiae defensionem in lib. 4. Ep. Wicelii, cujus summam Balthasar Lydius studiose in Notis in Disput. taborit. pag. 125. collegit. Lege etiam multa in hanc sententiam (divos non invocandos, ut salvent, sed ut pro nobis intercedant, implorandos) in Postill. Wicelii super evang. dom. 5. post natalem Christi, pag. 154. Non haec dicimus, inquit sub finem, quod litaniam eccles. velimus correctam aut abolitam. Aliud est, sanctos auxiliares invocare, & aliud, ad intercedendum pro nobis ad Deum implorare. Sacrosancta est litania, quae dicit, Salvator mundi, adjuva nos, salva nos; item, S. Maria, ora pro nobis; Sancta Dei genetrix, ora pro nobis. Nunquam audis Ecclesias cantum alium. Quae nunquam Eccl. cecinit, Salvator mundi, ora pro nobis? aut, S. Petre, adjuva nos? Quam velim, eos qui sese Ecclesiam esse volunt & contendunt, mentem Ecclesiae rite perspicere, & satis perspectam, tandem strenue etiam mordicus asserere! Quod nisi fecerint, & schismatum & superstitionum materiam dabunt, de utroque errore Domino aliquando poenas dari. Haec ille.

Th.

Thomas aqvinas in 2. 2. qvaeft. 83. artic. 4. diferte docet, *nos non porrigere sanctis preces nostras, quasi per ipsos implendas, (soli enim, inquit, Dei est, gratiam & gloriam dare. Psal. 83. vel 84. v. 12.) sed quasi per ipsos sua intercessione impetrandas.* Et Bellarm. ipse cap. illo 17. propositione prima idem docet & valide probat, licet male sibi conscius, & gnarus, plura a multis doctoribus rom. eccl. Sanctis adscribi, cautelam illam, *Notandum tamen est*, de qua dictum p. 336. praecedente, postea subjiciat. Similiter & card. Perronius in Replic. orationem ad sanctos, *tantum ut pro nobis orent*, (*pour prier pour nous*) adstruit. Vide etiam Resp. episc. win-ton, pag. 57. & seq. pag. 338. Hosii Confess. cathol. fidei cap. 58. Enchirid. colon. p. 254. & Estium in Ephel. 3. 12.

Certe vix gravius a Collyridianis, Epiphaniæ seculo, in provocatione & cultu B. virginis peccatum fuit, quam hodie non tantum a rudiprobe, sed etiam a plerisque rom. Ecclesiae doctoribus peccatur. Qua de re supra nonnihil a nobis dictum est. Audi nunc paucis alia nonnulla. In nonnullis eccl. canitur: *Ora matrem, & jube filio, &c.* item: *O felix puerpera, nostra pians scelera, jure matris impera redemptori.* Hoc negat Bellarm. lib. 1. cap. 16. negat & Hayus Disput. lib. 2. cap. 6. contrarium affirmante, Cassandro in Consult. loco supra citato; sed habet tamen Missale inviolatae reformationis Fontisebrandi, concordi omnium conventuum

Kk

con-

consensu Pariliis tersum & emaculatum anno 1534. in prosa, cuius initium, *Mariae praeconio serviat*, fol. 41. In aliis etiam de B. Maria prosis multa impia legere est. Deinde defendit Bellarm. sed timide, inqviens: *Praeterea si Jos. 19. dicitur, Obediente Deo voci hominis, cur non posset aliquo modo dici, filium Dei obedire matri aliquid petenti?* Sed impudentius id facit P. Cotton Vide Chamier. l. 20. de Cultu creaturarum. cap. 1. Erasm. contra Bedam p. 500. & 515. Bedam p. 250. & Erasm. rursus pag. 955. 956. B. Virginis Psalterium, Bonaventurae vulgo adscriptum, de quo Vide Cassand. l. c. & quod, inquit Wicel. in Via regia, *excogitavit & evulgavit in angeli figura ipse diabolus, altum domientibus Episcopis, & negligentibus Praelatis*, cardin. Bellarminum haud ita pridem defendere non puduit in Apolog. contra M. Brit. Regem. Vide Resp. Il. Casaub. in epist. ad card. Perronium pag. 928. nec non P. Molinaei Resp. ad C. Perron. lib. 7. cap. 14. pag. 47. 48. Quae ex Gabr. Bielis in Can. missae lect. 80. ex Barradio jesuita in Concordiam evang. tom. 1. l. 6 c. 11. atque aliis etiam permultis citari possent, cum apertae non superstitionis tantum, sed etiam impietatis plena sint, prudens omitto. * Clarus Bonarscius, i. e. per anagram. Carolus Scribanus, jesuita, auctor *Amphitheatri honoris*, vel horroris potius, ut jure appellandum esse censet Il. Casaub. in epist. ad Front. Ducaeum pag. 716. &c. quem librum

* Clarus Bonarscius.] Vide Placc, de Pseudon, p. 166,

librum focii, tanquam exquisitae eruditionis plenum laudant, lib. 3. p. 356. ad Divam hallensem & puerum Jesum hoc impium scribit carmen:

Haereo lac inter, meditans, interque cruorem,

Inter delicias uberis & lateris;

Et dico, si forte oculos supra ubera tendo:

Divae parens, mammae gaudia posco tuae.

Sed dico, si deinde oculos in vulnera verto:

O Jesu, lateris gaudia malo tui.

Rem scio. Prensabo, si fas erit, ubera dextra,

Laeva prensabo vulnera, si dabitur.

Lac matris miscere volo cum sanguine nati;

Non possum antidoto nobiliore frui.

pag. 339.) Judicium D. Leidhresseri, viri doctissimi & moderatissimi, in dissertatione sua politica super doctrinae capitibus inter Academiam parisiensem & Soc. J. Patres controversis, excusa Francof. an. 1613. l. 2. c. 3. p. 95. de hoc Car. Scribanii, qui inter alia multa a se edita, etiam de Cultu & invocatione sanctorum librum emisit, scripto, mihi non probari non potest: Certe, inquit, de Amphitheatro honoris quum loquuntur aut scribunt (Jesuitae,) tanquam de opere omni eloquentia & eruditione exculto, quam ipsi sint istarum rerum periti, satis ostendunt. Quid enim, quaeso, post literas natas visum est spurcius, turpius, ineptius? Et tamen illius operis autor, tanquam is in rep. literaria censuram, vel potius dictaturam obtineat, de praestantissimis & consummatissimis quibusque hominibus audet sententiam ferre. O stupendam perditissimam

mi nebulonis audaciam! O vesanam eorum vecordiam, qui se huic homini, a quo eorum societas tam erudito volumine defensa est, plurimum se debere profitentur!

Ex pictura etiam in sylvaducensi templo (referente G. J. Vossio in disp. theolog. 3. de Invocatione sanct. thesi 21.) ab episcopo Masio constituta, apparet, quomodo se dubitare profitentur, utrum ad ubera virginis Mariae, an ad sanguinem Christi sit recurrendum. Lipsii delirantis ineptias in Hallensi sua diva, ut & in altera Aspricoll. ad quam, inquit, non solum viri magni & religionis nostrae antistites, sed ipse meus animus, vocarunt, haud moror. Videsis G. Thomsonum lib. 2. adversus J. Lipsii Pseudoparthenon aspricoll. Card. Bellarminus hac solemnibus doxologia libros suos omnes de controversiis concludit: *Laus Deo, virginique matri Mariae. Et Laus Deo, virginique matri Mariae, Deo item J. C. aeterno filio laus & gloria, legitur in fine controvers. de Cultu sanct. Lugduni editarum an. 1596. pag. 340.) Ita & Gregor. de Valentia: Laus Deo, opt. max. & virgini matri sanctissimae: Deo item Jesu Christo Domino nostro sacerdoti, & sacrificio propitiatorio in aeternum honor & gloria. In fine libror. de Missae sacrific. tom. Controv. p. 839.*

Superstitione crassa & detestabili officia inter Sanctos & orationes sunt distributae. Frustra molitur hujus superstitionis ulcus tegere Bellarm. cap. 20. cum aliis multis Romanensibus. *Superstitionem interpreter, inquit Erasmus in epist. supra*

sup
runt
hoc
orab
dam
non
ut in
nobis
tibi
scio,
nem
Enc
pasto
quo
lorum
Hic
perst
fecer
mni
auto
quan
in so
Viv
8. ca
vos
Nec
nem
suis,
tis t
gust

supra citata ad Jac. Sadoletum; quum omnia pe-
runtur a divinis, quasi Christus sit mortuus; aut quum
hoc animo divorum opem imploramus, quasi sint ex-
orabiliores Deo; aut quum a singulis peculiaria quae-
dam petimus, quasi hoc possit praestare Catharina, quod
non potest Barbara; aut quum illos inclamamus, non
ut intercessores, sed ut autores eorum bonorum, quae
nobis largitur Deus. Haec admonere, non arbitror
tibi impium videri, ne supervacaneum quidem, sat
scio, si prodigiosam nostratum hac in re superstitio-
nem cognoscas. Irrepsit, fatemur, inquit autor
Enchiridii colon. in explicat. decalogi pag. 254.
pastorum dormitantium incuria, error in Ecclesiam,
quo vulgus verae pietatis non satis intelligens, singu-
lorum morborum curam singulis sanctis assignavit.
Hic itaque vigilandum est parochis, ut plebem a su-
perstitione contineant, & ad pietatem revocent. Quod
fecerint, si populum docuerint, ut Deo, tanquam o-
mnis boni ac salutis tam spiritualis quam corporalis
autori, suas preces offerat, sanctis vero non aliter,
quam intercessoribus, coniecta interim omni cura
in solum Deum. Multi Christiani, inquit Ludov.
Vives in Notis in Augustin. de Civit. Dei lib.
8. cap. ult. in re bona plerumque peccant, quod di-
vos divasque non aliter venerantur, quam Deum.
Nec video in multis, quod sit inter illorum opinio-
nem de sanctis, & id, quod Gentiles putabant de diis
suis, discrimen. Haec verba, ex censura Faculta-
tis theolog. lovan. omissa sunt in editione Au-
gustini de C. D. parisi. A. 1613.

Multi etiam Sancti obscuro, immo & qui-

Kk 3

dam

dam incerti (quorum historias apocryphas & incertas esse ipsimet Romanenses, ut Bellarm. Serar. aliique non diffitentur, sed eos in rerum natura extitisse, aliquando rigidiores Protestantes, nimis forte audacter, inficiantur) in ecclesia romana invocari solent. Pag. 341.) Ex horum numero sunt *Georgius*, *Christophorus*, *Catharina*. Assertionem historiae S. Georgii cappadocis contra objectamenta Jo. Rainoldi aliorumque edidit anno 1631. Petrus Heylinus, angulus, quem consule, si libet. Sed de S. Georgio, caeterisque, de quibus dubitatur, adis Serrarium de Litan. aliosque nonnullos.

Alios abusus & superstitiones Romanensium in invocatione sanctorum tangere, non patitur brevitatis nobis proposita. Sed, ut diatribam hanc tandem concludamus; Deus solus religiose adoretur, solus oretur per Christum, mediatorem inter Deum atque homines vere & proprie loquendo unicum & solum. Verutissima consuetudo, in universali Ecclesia tam graeca quam latina recepta, angelos & sanctos, adeum, quem diximus, modum interpellandi, *ne ut impia, neque etiam ut vana & stulta a rigidioribus Protestantibus damnetur aut rejiciatur: fœdi autem abusus & superstitiones, quae irreperunt, tollantur;* atque sic pax in posterum, quoad hanc controversiam, inter partes facile conciliari & sanciri poterit. Quam concedere dignetur